Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 187 (12577) | 1984 чылдың август 14, вторник | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 3 көп

СТАВРОПОЛЬ. Ставропольеның бүгү шөлдеринде ажаап алыышкынны Ставропольдуң механизаторлары август 13-те доозскан. Новоалександровск районнуң «Радуга» совхозунуң комбайнерлери эң дээре түңнелдерни чедип алган болгаш 225 муң центнер тарааны шаңга чедирген. Крайның алды районнуң колхозтары болгаш совхозтары күрүнеге тараа садарының чыл планнарын күүседипкеннер.

(СЭТА).

ЭШ К. У. ЧЕРНЕНКОНУҢ ИРЛАНДИЯНЫҢ ХӨЙ-НИИТИ АЖЫЛДАКЧЫЗЫ Ш. МАКБРАЙДЫНЫҢ ЧАГААЗЫНГА ХАРЫЫЗЫ

Ирландияның сураглыг хөй-ниити ажылдакчызы, Тайбынның Ленинчи болгаш Нобель шаннал дарының лауреады, Тайбынның делегей бүрозунуң президентизи Ш. Макбрайд СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. У. Черненконуң адынга чагаа чоруткан болгаш чепсегленишкинни бүгү-ниити болгаш бүрүн дүжүреринден чедип алыр сорулга-биле ССРЭ-ниң база АКШ-тың аразынга харылзааларны хөгжүдеринге хамаарышкан элээн каш идеяларны илергейлээн. Эш К. У. Черненконуң харыызын моон адаанда парлаан.

Хүндүлүг дээрги Ш. Макбрайд!

Чепсегленишкинни бүгү-ниити болгаш бүрүн дүжүреринден чедип алырынга идиг бээр дээн чүткүлдү илергейлээн Силерниң чагаанар делегейниң хөй-ниитизининг санал-оналында амгы үеде калбаа-биле нептерээн сагыш-бодалга дүгжүп турар-дыр. Ядролуг боо-чепсекти улам ынай эндере бүдүрери, харын-даа боо-чепсектиң эндере бүдүрүүшкүнүн космосте нептередир дээн оралдажыышкын кижи төрелгетенни ядролуг бүгү-ниити халайтың кыжаныышкынының мурнунга тургузуп турар дээрзи чүвени бодап билир кижи бүрүзүнге тодаргай билдингир болуп турар.

Ядролуг дайының ужур-утка чогунун болгаш черни ядролуг чепсектен хостаарының эргежок чугулазының дугайында америк президентиниң сөөлгү медегелдери ёаулуг чугаалажыышкыннарны кылырынга арганы ажыдып берип турар дээн янзылыг бижээн-дир силер. Тайбының болгаш чугаалажыышкыннарның дугайында эвээш эвес чугааларны америк таладан кылганы Силерге эки билдингир болгай. Ынчалзажок АКШ-тың администрациязының херек кырында бүгү ходелиишкиннери чугаалажыышкыннарже, харылзааларны экижидеринче угландыр чарлаан чүткүлге дүүшпейн, чөрүшкек болуп турар. Амгы америк туруштуң өскерилгенинин дугайында чугаа көнгүс болбайн турар дээрзи билдингир-дир.

Каттышкан Штаттар-биле эки харылзааларлыг болурун күзээнивисти бодувустун талавыстан чаңгыс эвес удаа медегеп келген бис. ССРЭ-ниң болгаш АКШ-тың аразынга кандыг-даа чугаалажыышкыннарның ыяап-ла, ёаулуг бижиг үндезини болза талаларның ак сеткилдиг шынчы чүткүлдери болгаш чогуур белеткел болур ужурлуг дээн Силерниң амыдыралчы болгаш политиктиг улуг дуржулганарның айыткан түңнели шын деп бодай-дыр мен. Бис база ынчан бодалды барымдаалап турар бис.

АКШ-биле бистиң харылзааларывыста байдалды экижиде-ринче орукту америк администрацияның чугаалары эвес, а тодаргай ажыл-херектер ажыдып шыдаар деп, совет удуртулга санап турар.

Силерге кадыкшылды болгаш улустар аразынга тайбының херээ дээш Силерниң чаагай ажыл-чорудулганарга эң-не чаагай күзээшкиннер-биле.

К. ЧЕРНЕНКО.

МАЛГА ЧЕТЧИР, ЭКИ ШЫНАРЛЫГ ЧЕМНЕРНИ БЕЛЕТКЭЭРИНГЕ ИДЕПКЕЙЛИГ КИРЖИИЛИ

ШАЛЫПЧЫ АЙ ЧОРУП ТУР

БАР АРГАЛАРНЫ АЖЫГЛАВЫШААН...

СЭКП обкомунуң бюрозу мал чемнериниң белеткелиниң шалыпчы айын чарлаан соонда, ол доктаалды амыдыралга боттандырарының немелде хемчеглерин партия райкомуман чоруткан. Бо шинтпирни көдээ ишчи бүрүзүнге чедир таныштырар, тайылбырлаар даалганы парткомнарга, партия эге организацияларынга бергеш, ону он хонуктарга хүвааган.

СЭКП райкомунуң бюро кежигүниерин болгаш партия райкомунуң өске-даа харыысалгалыг ажылдакчыларын совхозтарда, салбырларда, хоорайда. Кызыл-Мажалык сүтүрда быжыглаан, олар чон ортузунда пәртийжи организастыг, агитассалыг ажылдарны күштелдирериңе боттуг дузаны чедирип турар.

Мал чемнериниң белеткелиниң чүгүлә участоктарында коммунистерни болгаш комсомолчуларны быжыглаан. Мал чемнери белеткээр бригадаларда, звеноларда 19 партия бөлүктерин түргускан, ында 140 коммунист, 9 партия-комсомол бөлүүн организастаан, ында 127 коммунист болгаш комсомолчу бар. Ол шыкаш 11 депутат бөлүүн түргускан, ында 33 депутат ажылдап турар. Улусчу контрольдуң он алды түр постузун организастаан. Оларның кол сорулгазы болза мал чемнерни белеткээриниң планныг онаалдаларын шынарлыг, дүрген күүседири дээш ажылды эки чорудары болуп турар. Ынчангаш социалистиг чарышты дээштиг организастаар, күш-ажылдың сагылгачүрүмүн быжыглаар, бүдүрүкчүлүг ажылдаарыңе ажыл-ишчилериниң кичээнгейин угландырып келгенивер.

Мал чемнериниң белеткелин дүргедедир, шынарын экижидер дээш ап чорудуп турар хемчеглериң түңнелинде район 2780 тонна сенаж салыр планын 117 хуу, витаминниг сиген далганы белеткээр онаалдазын 40 хуу ажыра берген. Бо саннар эрткен чылдын ол үезинден хөй-даа болза, сиген белеткээр план хожудап турар. Орта чаъс шаптыктаан, ынчалза-даа сигенни белеткээриниң депшилгелиг аргаларын ажыглавайн турарывыс четпес.

«Шекпээр» совхозтуң Аянгаты салбыры мал чемнериниң белеткелии багай эвес организастаан. Ында көдээ Советтиң даргазы баштаан тос кижи составтыг штавты тывурускан, оон удуртулгазы-биле сиген белеткекчилери, школа, ясли-сад болгаш өске-даа коллективтер, агитквартиралар бо чүгүлә ажылда хаара тутунган, чарыштың түңнелин беш хонгаш-ла үндүрүп турар. Күш-ажылчы маргылдааның мурнуку одуруунда коммунистер болгаш комсомолчулар чоруп орар. Салбырның ажыл-ишчилери бердинген онаалданың 80 хуузун август 20-ге чедир күүседир хүлээлгени алган, ону ажыр боттандырарының бүгү аргалары оларда бар. Өске-даа ажыл-агыйлар, салбырлар ажылды ынчаар организастап турарлар.

«Хемчик», «Дөң-Терезин» совхозтар мал чемнериниң белеткелии оожум темпилиг чорудуп турар. Ында партпарткомнар, партия эге организациялары, көдээ Советтериниң күүскомнары сигенчилериниң ажылын четпес организастап келген. Оон ангыда РАУК чөвүлели мал чемнери белеткээриниң темпизин дүргедедир дээштиг хемчеглерни албайн турар. Чаъстыг хүннерде сиген белеткээриниң янзы-бүрү аргаларын ажыглаарыңе кичээнгейни салбаан. Сигенни долгап белеткээр ажылды шын организаставаан. Сенаж салырын дүргедедир хемчеглерни албазынындан «Хемчик» совхоз планын күүсетпээн.

Районнуң ажыл-ишчилери бо хүннерде бүгү-ле аргаларны ажыглап турган, мал чемнериниң белеткелиниң темпизин дүргедедир дээштиг хемчеглерни ап турар. Силос салырынче ажыл-агыйлар организастыг кирген.

Августуң 20-ге чедир сигенниң 70 хуузун, витаминниг сиген далганының 80 хуузун, силостуң 50 хуузун белеткеп алыр дээш барыын-хемчикчилер бо хүннерде шалыпчы ажылдап турарлар.

Д. САЯ.

СЭКП Барыын-Хемчик райкомунуң көдээ ажыл-агый киадизиниң эргелекчизи.

ӨГ-БҮЛЕ ЗВЕНОЛАРЫ

Мал чемнериниң белеткелиниң шалыпчы айында «Кара-Хаак» совхозтуң малчыннарының өг-бүле звеноларының идепкейлиг киржип турар. Совхоз дирекциязы, партком, профзавлел комитеди сигенчи өг-бүле звеноларының аразында социалистиг чарышты организастаан, оон түңнелдерин он хонгаш-ла үндүрүп турар. Мал чемнериниң белеткелинде 16 малчын өг-бүле звенозу киржип, четчир санныг мал чемнерин белеткеп алырынга торээн совхозунга дуза кадып, төлептиг үлүг-хуузун киирип турар.

Совхозтуң малчыннарының чайлаглары— Арыг-Бажы, Чагылай-Аксы, Кара-Хем, Бачыттыг девискээриңде сигенниң үнгени эки. Машина-биле кезериңге таарышпас, дөңгеликтер, талдар аразында үнгүлээн чаагай сигенни малчыннар хол кадыры-биле кезип турар.

Малчын бүрүзү бо чылын 10 тонна сиген белеткээр планныг. Сиген эки үнгенин барымдаалаан, боттарының бар аргаларын санап көргеш, 15 тонна чедир сигенни белеткеп алыр социалистиг хүлээлгени малчын бүрүзү түс-тузунда алгылаан. Мал чемнери белеткеп алыр талазы-биле малчыннар бедиткен социалистиг хүлээлгелерни алгылаан. Ынчангаш кижи бүрүзү ажыл-агыйның участок бүрүзүнде шудургу ажылдап турар. «Кара-Хаактың» малчыннары ындыгларга хамаажыр.

Ниитининг малын хүр-менди кыш ажырары-биле четчир санныг, эки шынарлыг мал чемнерин белеткээр дээш малчын өг-бүле бүрүзү аразында чарышка кыйгырышкаш, сиген кезилдезинче кирген. Хойжу Болай-оол Хертек Очур-оол Балган-биле, Макар Балган Оруспай Чооду-биле чаржып турар. Хойжу бүрүзү кожазы малчын-биле чарыштыг. Өг-бүле звеноларының чарыжының мурнуку одуруунда СЭКП кежигүнүге кандидат Хүлер-оол Чорумаанын өг-бүле звенозу чоруп турар. Ол Кара-Хемде чайлааның чоогунда чаагай үнген сигенни кезип турар. 15 тонна сигенни белеткээр планын Х. Чорумаа шагда-ла ажыр күүседип апкан. Ол бо хүннерге чедир 33 тонна сигенни белеткээн. Мал чемнери белеткээр талазы-биле августуң баштайгы он хонуунда ол кымга-даа аштырбаан. Шалыпчы айның он хонуунда эң хөй сигенни кезип белеткээн хойжу Х. Чорумаанын күш-ажылчы чедишкиннерине алдар болдуруп, Күш-ажылчы алдар тугун совхоз төвүнде болгаш район төвүнде тураскаадып көдүргеп. Күш-ажылчы чедишкиннерге сорун киргеп, малчын ниитизи-биле 40 тонна сигенни белеткээр бедиткен хүлээлгени алгаш, шудургу ажылдап турар.

Очур-оол Уванаевич Балганның өг-бүлези хол кадыры-биле Арыг-Бажында сиген кезип турар. Өг-бүлениң бо хүннерде кескен сигени 1 чай. Чаъс-бораң үзүктелбестээш, кезип каан сиген кургавастап туруп берген. Кескен сигенни дүрген кургадып, бөлүп, сараттаап алыры-биле хүнде ийи-даа катап аңдарып, кургадыр ужурга таваржып турар. Очур-оол Уванаевичиниң кадайы —хойжу бригадада партия эге организациязының секретары Валентина Кыргысовна 7—8 класста өөренип турар оолдары-биле кезип каан сигенни кургадып, аңдарарында кызымак ажылдап турар. Бо өг-бүлениң кезип алган сигени 13 тонна чеде берген.

Эки шынарлыг сигенни белеткээш, совхозка хүлээдип бээри-биле Болай-оол Канчыыр-оолович Хертектиң өг-бүле звенозу база-ла макталдыг ажылдап турар. Болай-оол Канчыыр-оолович оолдары Андрей, Василий, Аяс сугларны эдертип алган Бачыттыгның терең үнген сигенин хол кадыры-биле кезип, шалыпчы ажылдап, мал чемнери белеткеп турар өг-бүле звеноларының социалистиг чарыжының мурнуку одуруунда чоруп, мурнакчыларга санадып турар. Бо өг-бүле звенозу эрткен чылын мал чеми белеткээринге база идепкейлиг киришкен. Ынчан 22 тонна сигенни белеткээн.

Таспы хемниң Бачыттыгда кезип алган сигенни кургадып, аңдарып турда, Болай-оол Канчыыр-ооловичиге ужураштывыс:

— Бо чылын 15 тонна сигенни бодумнуң күжүм-биле кезип, белеткеп алыр деп хүлээлгe алган кижи мен. Бо черниң сигенинин үнгени ажаок. Тереңи-даа кончуг. Үш оглум-биле хол кадырлыг кезип тур бис. Кезип алган сигенивисти тонна-биле саналр чүве болза, 15 тоннага чыттас. Ону бөлүп, сараатгаар дээрге, чаъс-бораң шоолуг-ла кургатпайн тур. Сиген дүрген кургазын дээш чылыг, каан хүннерде кескен сигенни үш-дөрт-даа катап аңдарып, кургадыр улус-тур бис. Кургай бээри билек хөпээнинеп ап тур бис. Салган хөпээнивис саны 28 четкен. Тайга сигени болгаш бичии шык-даа турда бөлүп, хөпээннеп алырга ажырбас чүве ийин—деп, ол чугаалады.

Ниитининг малынга четчир, эки шынарлыг мал чемнерин белеткеп алырынга «Кара-Хаактың» малчыннары төлептиг үлүг-хуузун киирип, агаарбойдустуң бичии-ле таарымчалыг үезин ажылгап тургаш, чаъс-бораңыг берге байдалда кызымак ажылдап турар.

М. ОЮН.

ЧУРУКТАРДА: Б. К. Хертек оолдары-биле кескен сигенни кургадып, аңдарыч турары.

«Кара-Хаак» совхозта мал чемнери белеткээр механизастаан звенонуң ажыл-ишчилери кестирип пресстээн сигенни сараатгай салып турары.

О. ОХЕМЧИКТИҢ фотолары.

ЧУРТТУҢ ТАРАА ШӨЛДЕРИНДЕ

РЯЗАНЬ. Москваның болгаш Рязаньның селекционерлериниң өстүргени күзүн чаштытырар «Заря» кызыл-тастыг үрезиниңиң бедик дүжүт бээрии Рязань районда Чапаев аттыг болгаш «Красная звезда» колхозтарның тараажылары бадыткаан. Ол үрезиниң чажын тараан черииң гектар бүрүзүнден 40 центнер чедир дүжүт алдынган. «Заря» кызыл-тас часкы кандлаашкынга болгаш чайгы хаттыг болгаш үерлиг чаъстаашкынынарга алыспаан.

Областың агроүлетпүр чөвүлелиниң шнитпирии өзугаар чаа үрезинии «Мироновская-808» үрезин-биле кады Рязаньның ажыл-агыйларынга кол үрезии сорту кылдыр ажыглаарын айыткан.

СВЕРДЛОВСК. Мал чемнерге ажылгаар ногаан массаның дүжүдүн ажаан алыры Ортаакы Уралда доостур чыгаан. Хоорай чурттуг хуу машиналарлыг хамаатылар ниитининг малынга чем белеткээрииге бир-ле дугаарында бо чылын киржип турар. Олар дыштаныр хүннерде хоорай даштында шөлдерде, эзимнер кыдыында ногаан сигенни арбыны-биле кезип белеткээш, ажыл-агыйларга хүлээдип берип турар. Свердловск хоорайның чоогунда үш совхоз мал чемнерииге немештир 400 хире тонна ногаан массаны алган.

БАРНАУЛ. Алтайның тараажылары көк-тараның дүжүдүн ажаан алырынче комбайнарны бүрүн киирген. Волчихин районда «Маяк» колхозтуң болгаш «Партизанский» совхозтуң механизаторлары дүжүт ажаалдазынга техниканы мергежилдиг ажыглап турар. Ында тараанны дорт кезилде-биле, а кажан чүгүлә болганда —аңгылай ажаап ап турар.

ЧИМКЕНТ. Областың ажыл-агыйлары малдың чулуктуг чемнерин белеткээринче массалыы-биле кирген. Сырдарьяның чөөн талакы девискээринии, Туркестан ховузуның болгаш Келесск шиналазының кукурузачылары чүс-чүс комбайнарны дүжүт ажаалдазынче киирген болгаш бедик бүдүрүкчүлүг ажыглап турар. Олар кукурузаның баштайгы он-он муң-тонна ногаан массаларын онгарларда салган. Чижээ, Сарыагач районда Тельман аттыг колхозтуң кукурузачылары бир гектардан-на сүтбыштак чемниг бешүс тонна ногаан массаны ажаап ап турар.

(СЭТА).

ДАШТЫКЫДА

СЪЕЗД ДООЗУЛГАН

ХАРАРЕ. (СЭТА). Зимбабвеның Африк национал эвилелиниң — Патриоттуг фронтунуң (ЗАНУ—ПФ) II съездизи ажылын доозкан. Чурттуг бүгү можуларының партия организацияларындан 6000 делегаттар, коммунистиг болгаш ажылчын чамдык партияларның делегациялары, национал-хосталгалыг шимчээшкиннериниң төлээлекчилери съездиниң ажылынга киришкен. СЭКП ТК-ның хежигүнү, СЭКП ТК-ның чанында Партийжи контроль комитединиң даргазының оралакчызы М. А. Пономарев баштаан СЭКП-ниң делегациязы съездиге олурушкан.

ЗАНУ—ПФ ТК-ның отчёт илеткелии съездиниң киржикчилери чугаалажып көрген. Социал-экономиктиг хөгжүлде талазы-биле келир үеде ажылдарның программазының отчёт илеткелде айыткан. Зимбабве Республиканың социалистиг шилип алыышкынын шуулганга хүлээп алган уставка быжыглаан. ЗАНУ—ПФ партияның эчис сорулгазы — марксизм-ленинизмниң принциптеринге үндезилеттинген күрүнеии тургузары деп, уставта демдеглээн. Ол сорулганы боттандырар болгаш капитализмни социализмниң ажыл тиилээрин хандырар төлээде, экономиканы үндезиин-биле эде тургузары көрдүүген. Национал хөгжүдеге зимбабве улустуң удуртукчу политиктиг авангарды кылдыр партияны устав тодаргайлаан.

Партияның удуртукчу органнарын — 90 кижи составтыг Төп Комитетти болгаш 15 кижи составтыг Политбюрону партияның президентизи Р. Мугабе биргн секретарь болуп удуртур.

ДЭЭРБЕЧИ ХАЛДААШКЫН

КАБУЛ. (СЭТА). Афганистан Демократтыг Республикалың Боинда элчин черинче афган контрреволюстуг бөлүк кижилер бо чылдың август 9-та халдаашкын кылганын Бахтар агентство дыңнаткан. АДР-ниң даштыкы херектер министерствозу Германиянын Федеративтиг Республиказының Кабулда элчин черинге нота бижикти дамчыдып бергеи болгаш дээрбечи халдаашкынны буруу шаап, ындыг халдаашкыннар моон мурнунда база болуп турганын айткан.

Ындыг халдаашкыннарның истелгезин доп-дораан чорударын, а ол шыкаш элчин черинден оорлан аппарган документилерни база эт-хөреңгини дедир эгидеринге идиглиг бээрии ГФР-ниң эрге-чагыргаларындан нотада негээн. Дээрбечи ындыг халдаашкыннар моон соңгаар катаптаваас кылдыр эргежок чүүлә хемчеглерни алырын АДР-ниң даштыкы херектер министерствозу ГФР-ниң эрге-чагыргаларындан база негээн.

КҮҮСЕЛДЕ— КҮҮСКОМНУҢ КИЧЭЭНГЕЙИНДЕ

Ак-Довурактың үлетпүр, бүдүрүлге, албан черлериниң организацияларының коллективтериниң бөгүнгү ажыл-амыдыралы хоорай Совединиң күүскомунуң кичээнгейиниң төвүнде. Оларның «Совет Тываның 40 чылынга — шалыпчы 40 неделя» деп кыйгырыгның адаа-биле чорупп турар социалистиг чарыжын Совет база хайгааралга ап, ооң күүселдезин чугаалажып турар.

СЭКП ТК-ның апрель (1984 ч.) Пленумунга эш К. У. Черненко боттарынга берип каан эргелерни Советтерниң бүрүн ажыглаваайн турарын, ооң уламындан чугула объектилер чогуур хуусаазында дужааттынмайн баарын, өске-даа четпестер болуп турарын шугумчулээн. Ону удуртулга болдургаш, Ак-Довурак хоорай Совединиң күүскому бодунуң девискээринде турар бүгү черлерниң ажылын депутаттарның, доктаамал комиссияларның дузазы-биле контрольга алган.

Бисте эң улуг бүдүрүлге — В. И. Ленин аттыг «Тыва даг-дүгү» комбинаттың ажылын көрээлиңер. Бо чылдың бирги чартыында даг-дүгү бүдүрер планын 110,8 хуу, ону сайгарарын 105,6 хуу күүсеткен, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү эрткен чылдың бо үезинде турганындан бедээн.

Комбинаттың арыглал фабриказының бедик сорттуг рудадан даг-дүгү арыглаар цегинде Б. Куударның, бедүүн руда болбаазырадыр цегинде С. Куударның, үүрмектеп сорттаар комплексте К. Хомушкуның, Н. Полухинаның удурткан ээлчеглери бо чылын эң бүдүрүкчүлүг ажылдааш, социалистиг чарыштың тиилекчилериниң одуруундан үнмейн келгеннер. Мурнунда хожудаңгай деп санадып турган хлеб заводунуң ажылы хоорайның партия болгаш өске-даа хөй-нити организацияларының, ол ышкаш күүскомнуң контролюнга турганындан сөөлгү үеде экижээн. Бо чылдың эрткен алды айында ук завод бараанныг продукция бүдүрериниң болгаш ону сайгарарының планын 108,2 хуу күүсеткен, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү бедээн. Ол ышкаш хоорайның орук-септелге-тудуг эргелели, автобүдүрүлге, комбинаттың ажылчын хандырылга килдизи база деңн-дески ажылдаан.

Бо коллективтерниң күрүне мурнунга даалгаларын чедир болгаш ажыр күүседиринге күш-ажылды организастаарын экижиткени, социалистиг чарышты дээштиг организастааны, партия, совет органнарның кижизидилге ажылын күштелдиргени идиг болган. Ылангыя комбинаттың арыглал фабриказында «Совет Тываның 40 чылынга — шалыпчы 40 неделя» деп кыйгырыгның адаа-биле калбарган социалистиг чарыштың түңнелин неделя санында үндүрүп, ук чарышка мурнап, хожудап турар коллективтерни бүгү ишчилерге дыңнадыры чаңчыл апарган.

Бедик сорттуг рудадан даг-дүгү арыглаар цехтиң, үүрмектеп сорттаар комплекстиң, бедүүн рудадан даг-дүгү арыглаар цехтиң ээлчеглери ажыл төлевирин кижи бүрүзүнүң нити херекке киирген салышкынын, күш-ажылдың сагылга-чурумун сагып турарын, хөй-нити ажылга киржилгезин барымдаалап төлээр кылдыр доктааткан. Ооң түңнелинде сагылга-чурум ында бедээн, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү өскен.

Бо бүгү айтырыгларны шиитпирлээринге депутаттар, ажылчыннарның боттарының соңгуп алганы бригада чөвүлели киржип турар. Коллектив кежигүннериниң ажылдан озалдаар, чылдагаан чок черге ажыл шагы үзер, күш-ажыл-

Советтер амыдыралы

дың сагылга-чурумун үрээр чоруктар эрткен чылдың бо үезинге деңнээрге, элээн кызырылган.

Бо депшилгелиг арганы шиңгээдип алыр, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер, иштики курлавырларны долузу-биле ажыглаар талазы-биле хоорайның чамдык үлетпүр, бүдүрүлге, транспорт, тудуг, амыдырал хандырылга коллективтери четпес ажылдап турар. Чижээ, хоорайның үлетпүр бүдүрүлге комбинады чартык чылда бараанныг продукция бүдүрериниң планын чүгле 84, ону сайгарарын — 79,6 хуу күүсеткен. Коллектив хоорайның тудуг организацияларынга 350 кубометр хана блоктарын, 102 тонна арматураны чедир бербээн. Тудуг ажылдарының озалдап турарының база бир чылдагааны бо. Ол чорук депутаттарның дүвүрелин болдурган. Үлетпүр бүдүрүлге комбинадының четпес ажылының дугайында мооң мурнунда «Тыва даг-дүгү» тудуг эргелелиниң парткомунга, хоорай Совединиң күүскомунга чаңгыс эвес удаа чугаалажып, херек үеде практиктиг дузаны-даа көргүзүп келген. Ол хиреде коллектив хожудаашкындан уштунуп шыдавайн турар. Ынчангаш комбинаттың администрациязы хөй-нити организациялары-биле кады чаңгыс демниг ажылдап, хожудаашкындан уштунуп дээш күүском шиитпирлиг хемчеглерни алыр.

«Тыва даг-дүгү» тудуг эргелели кереэ ёзугаар кылыр ажылдарының планын күүсетсе-даа бодунуң кужу-биле кылыр ажылдарны чедир боттандырбаан. Ара кагдынган тудугларның саны хөй. Дужаар объектилериниң баш бурунгаар көрдүнген хуусаазын узадыр чоруктар ам-даа уштуткаттынмаан. Хоорайның чылыг электростанциязының 6,7 котелдарының коллекторларын ажыглалга киирер хуусаазын ам база соңгаарлаткан. № 14 механизация эргелели, № 11 автобааза дээн ышкаш кереэлиг организациялар машиналар болгаш механизмнер-биле тудугларны багай хандырып турарлар. Бо коллективтерниң аразында чаңгыс аай, демниг чорук ам-даа тургустунмаан, план күүсеттинмеске-ле бот-боттарын буруудадыр «чаңы» хевээр. «Тыва даг-дүгү» тудуг эргелелиниң партбюрозу (секретары В. Харченко), администрация кереэлиг организацияларның аразында чөрүшкек, тоо-бидаргай чорукту узуткап, планныг даалгаларны күүседиринге чаңгыс аай, демниг чорукту чедип алыр ужурлуг.

Ак-Довурактың автобүдүрүлгези планын дөңгүп-даңгып-ла күүседип алза-даа чартык чылда даг-дүгүн, хөмүрдашты коллектив чедир сөөртпээн. Автобүдүрүлгеде коммунист чолаачыларның чартык кезии планныг даалгаларын күүседип шыдаваан. Ында ажылды организастаарының депшилгелиг аргаларын шиңгээдип ап турары четпес. Бригада кереэзин ёзу барымдаалап организастаанындан ол ажыл мынчага чедир орта хөңүвээн. Бо четпестерни дарый чайладып, күш-ажылдың депшилгелиг аргаларын ажыглаар дээш хемчеглерни күүском алыр.

СЭКП Төп Комитединиң апрель (1984 ч.) Пленуму күрүне мурнунга планныг даалгаларны күүседиринге, күш-ажылчы коллективтерге кижизидилге ажылын чорударынга, бүдүрүлгени эргелеп башкарарынга Советтерниң ролюн улам бедидерин айыткан болгай. Ынчангаш хоорайның партия, совет органнары партия Төп Комитединиң бо доктаалын күүседир дээш ажылдаар бис.

Х. САРЫГЛАР,
улус депутаттарының Ак-Довурак хоорай Совединиң күүскомунуң даргазы.

КӨВҮРҮГ... ШИМЧЕП ЧОРУПКАН

Сибирьниң эң улуг Новосибирск хоорайында метрополитенни тудуп турар. Төлевилел ёзугаар ооң оруу Обь хемни таварып эртер. Көвүрүг тудуун дүргедедир дээш № 38 мотоотрядтың тудугжулары демир тудугну узун дургаар кылырының аргазын ажыглааннар. Нити узун дурту 60 метр үш секция хары угда хемни кежилдир шимчеп чорупкан. Обь хемни кежилдир улуг көвүрүг тудуун бо чылын доозар сорулганы тудугжулар боттарының мурнунга салган.

ЧУРУКТА: Обь хемни кежилдир метро көвүрүүнүң тудуу.
А. ПОЛЯКОВТУҢ фотозу.
СЭТА-ның фотохрониказы.

СӨЗҮН ЭЭЛЭЭН

Чылгы — кашпагай, ажылгыр мал. Ынчангаш ол доктаамал кадат хайгааралга турар. Чылгычылаары база харысалгалыг болгаш чымыштыг ажыл. Семис-оол Александрович Өлзей-оол чылгычылаар күзелин илереткеш, «Чыраа-Бажы» совхозтуң 300 ажыг баш чылгызын хүлээп алган малдап турар.

Мал ажылын хөгжүдеринге күш-ажылчы салышкынын киириштирер дээш аныяк чылгычы шудургу ажылдавышаан, мурнакчы дуржулганы ажыл-херээнге шиңгээдип ап турар.

Совет Эвилелиниң составынга Тываның киргенинден бээр 40 чыл юбилейин төлептиг уткуур дээш калбарган социалистиг чарышка киришкеш, Семис-оол Өлзей-оол чедишкинниг ажылдап турар. Коданының одарлаашкынын хүн бүрү экижитпишаан, тевүүр 100 беге онааштыр 80 кулун алырын хүлээнген. Мурнакчы чылгычы сөзүн ажыл-херээ-биле бадыткап, 100 беге онааштыр 100 кулунну камгалап алган.

М. СЕВЕН.

Кызыл районда «Кара-Хаак» совхозтуң малчыннары нитиниң малынга чем белеткээринче бүгү күштү мөөңнеп, Кара-Хемниң шынааларында организастыг ажылдап турарлар. Мал чемнерин белеткээриниң мурнуку одуруунда хойжулардан Валентина Кыргысовна Балганның (чурукта) звенозу чорупп турар. Ол өөнүң ээзи Балган Очур-оол болгаш бичии уруглары мал чемнери белеткээр ажылче эвилелдээн. Бо малчыннар сес чыл дургузунда совхозка хойжулааш, чыл санында-ла чээрбиден куду эвес тонна сигенни кезип ап келген.

Валентина Кыргысовна — хойжу бригадада партия эге организациязының секретары. Ол бригаданың хойжуларын мал чемнерин элбедир белеткеп алырынче организастап, өг-бүле звеноларын тургузуп алырын чедип алган.

ЧУРУКТА: «Кара-Хаак» совхозта хойжу Валентина Балган.

О. ОХЕМЧИКТИҢ фотозу.

АК-ДАШТЫҢ СИГЕНЧИЛЕРИНДЕ

Сүт-Хөлдүң «Алдан-Маадыр» совхозунуң Ак-Даш салбырының сиген шөлдеринде ажылыш бо хүннерде изиг түлүк. Ак-дашчылар мал чемнери белеткээр талазы-биле республикада чарлаттынган шалыпчы айда идепкейин улам бедидип, нитиниң малын ончаменди хүр кыштадыр дээш сиген кезилдезиниң темпизин дүргедеткен, социалистиг чарыш сигенчилериниң идепкейин улам көдүрген.

Салбырда бо хүннерде агитквартталдар звенолары-биле кады сезен ажыг кижи хол кадыыры-биле чайгаар үнген сиген кезип турар. Нитизи-биле механизастаттынган бир бригада, 17 звено ажылдап турар. Бо хүннерде чаңгыс чылдыг сигенни 150 ажыг тоннаны кескен. Нитизи-биле 140 га черниң сигенин кескен болгаш ооң 50 газының сигенин бөлгеш, сараттаан, 1900 ажыг кезек пресс кылдынган. ооң нити деңзизи 50 тонна ашкан. Белеткээн прессти салбырның нити сиген кажаазында эккеп чыгган, 500 тонна сенаж салдынган.

Мал чемнери белеткээр талазы-биле чарлаттынган шалыпчы айда салбыр 840 тонна мал чемин белеткээр планныг. Хүнде-ле дөртен тоннаны белеткеп турар болза, ол план долу күүсеттинер, а амдызында чаъстыг хүннерниң шаптараазыны-биле ол сан деңгүп чээрби чедип турар. Бар турган аргаларны бүрүн ажыглап тургаш, сигенчилериниң ажылдаарынга бүгү-ле таарымчалыг байдалды тургузуп тургаш, малга чем белеткээриниң нити планын шалыпчы айда шыкпарылдырар дээш салбыр баштаар чери бүгү хемчеглерни ап турар.

Шалыпчы айның баштайгы он хонуунда Хову бригадазы 80 ажыг тонна чайгаар үнген сигенни (планы 410 тонна), салбырның специалистериниң звенозу 24 тоннаны (планы 50 тонна сиген), школа звенозу 12 тоннаны (планы 42 тонна) белеткээш, өскелерни мурнай берген. Дапчат Комбу-Сүрүңовна Монгушка удурткан сенаж салыр звено тиилекчи болган.

Суурда алды агитквартталдардан мурнай «Ажык» агитквартира сиген шөлүнче үнген. Олар бо чылын 11 тонна сигенни салбырга белеткеп бээр. Агитквартирада 21 өөредекчи сигенге ажылдап шыдаптар кижи бүрүзү суур чоогунда Соксаал деп тей баарында алаактан чайгаар үнген сигенни хол кадыыры-биле кезип турар. Агитквартираның пропагандизи, школада төөгү башкызы Шокар Сат, депутат Шогжал Чаймаа, агитквартира даргазы Чыртак Ховалыг нитиниң малынга чем белеткээр чүгула кампанияга агитквартталдың чурттакчыларын идепкейлиг эвилелдеп турар. Эрткен чылын он тонна сиген белеткээр онаалдазын ажыр күүсеткеш, акша шаңналын алган.

Совет Тываның 40 чыл оюнга болгаш фашистиг Германияны Ада-чурттуң Улуг дайынынга ажып тиилээниниң 40 чылынга алдар болдуруп алган социалистиг хүлээлгелерин болгаш он бирги беш чылдың дөрткү чылының планныг онаалдаларын чедишкинниг күүседип болгаш нитиниң малынга четчир санныг, эки шынарлыг мал чемин долдур белеткеп алыр дээш ак-дашчылар улам күженишкинниг ажылдап турар.

В. САТ.

Сагылга-чурум — чедиишкинниң үндезини

МЕРГЕЖИЛИНГЕ ЫНАК БОЛУРГА

№ 4 механизация эргелели айтги кварталдың тудуг-монтаж ажылдарының планын 112 хуу күүсеткен. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү бо үеде планга немей 3,2 хуу өскен. Чартык чылда продукцияның бот-үнези 9,2 хуу чиигээн. 124 муң рубльдиң орулгазы алдынган азы социалистиг хүлээлгеде көрдүнгенинден 14 муң рубль хөй болган.

Эргелелдиң участоктарының аразында калбарган чарышка Кызыл участогу бирги черни ээлээн. Чедиишкинниң үндезини быжыг сагылга-чурум болган. Бистиңде сөөлгү үеде бо талазы-биле экижилгелер бар. Чартык чылда кадрларның ажылдан үнер-кирер чоруу эрткен чылдың деңнелинге бодаарга эвээжээн. Чыл эгезинден бээр он ажыг кижи мергежилин бедиткен. Прогулдарның саны мурнуку чылдың деңнелинге бодаарга, 260-дан, 105 кижи-хүнге чедир кызырылган. Ындыг-даа болза бо санны улам кызырары бистен негеттинип турар. Бо чылын ажылдан озалдаан, арагалаан фактылары дээш 18 кижи

Ажылчынга сөс

ажылдан үндүрткен. Күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглаар талазы-биле алдынып турар хемчеглерниң түңнелинде, ажылчыннарның харысалгазы бедээн, ажылдың бүдүрүкчүлүү өскен.

Беш чыл планын автокраннар башкарыкчылары Г. Бочкарёв, Н. Ротов, И. Фролов күүседипкеннер. Дөрт чыл планын экскаватор башкарыкчызы С. Кукарин, автокран машинистери В. Оскирко, Н. Семёнов болгаш өскелер-даа доозупкан. А. Заньков, И. Ананьин, В. Семёнов олар мээң-биле кады чээрби ажыг чыл бурунгаар борта ажылдап киргеннер. Олар бо үе дургузунда элээн хөй аныяктарны өөреткен. Өөреникчилеривистиң иштинден бүдүрүлгениң мурнакчылары апарганнар эвээш эвес.

Мергежилинге ынак болурга, ажыл бүдүңгүр, хол туттуңгур дээрзи билдингир. Кран башкарыкчызының ажылы харысалгалыг болгаш нарын. Кран — тудугда кол механизмнерниң бирээзи. Ол туруптар болза, бригадалар ажыл чок артар болгай. Ынчангаш ооң бүдүрүкчүлүг ажылындан тудугнуң темпизи хамаарылгалыг. Суургалыг болгаш автокраннарны долу ажыглаары кол сорулгаларывыстың бирээзи болур ужурлуг.

Кранчының ажылынга сеткилинден бердинген, байлак дуржулгалыг ажылчыннар хөй. «Мергежилиниң тергиини» деп конкурстарның ужур-утказы улуг. Ону квартал санында түңнеп турар. Ак-Довурак участогунда автокран башкарыкчызы А. Страшников, Кызылда компрессор машинизи В. Бабиков, Шагаан-Арыгда аар кран башкарыкчызы А. Шифер болгаш суургалыг кранда А. Бурко алды айларның планын 200 хуу күүсеткеннер. Олар «Мергежилиниң тергиини» деп атты чаалап алганнар. Кызылдың механизаторлары А. Семёнов, Г. Гредасов, В. Бутанаев социалистиг хүлээлгелерин бүдүн чартык катап ажыр күүсеткеш, чарышка тиилеп үнгеннер. Аныяк кран башкарыкчылары база күженишкинниг ажылдааннар.

Чамдык чедиишкиннер турза-даа, бисте ам-даа ажыглаттынмайн турар курлавырлар хөй. Краннар туруушкунундан ажылчын шак чидирип ам-даа эвээжевейн турар. Бир объектиден өскезинче көжер ажылдар оожум, кран шөлүн белеткеп турарында четпестер хөй. Артык кезектер-биле хандырылганы кошкатканындан база септелге ажылдарын баш удур чорутпааныдан үрелиишкиннер хөй таваржып турар.

Туруушкуннар чүгле кранның техниктиг белен эвес чоруундан эвес, тудуг материалдары-биле четче хандырбааныдан база болуп турар. Туйбу чок болганда, кран анаа турар апаар. Ындыг болганда тудуг организацияларының аразында харылзааны быжыглаары чүгула. Тудугжудан эгелээш удуртукчуга чедир кижи бүрүзүнүң харысалгазының бедээниниден нити көргүзүглер ужукталыр. Кайда сагылга-чурум айтырыынче кичээнгейни күштелдирген болдур, ында тудуг ажылы шапкынчыыр.

Е. ДАНИЛЮК,
№ 14 механизация эргелелинде кран башкарыкчызы.

ЧАЗАНЫЛГА ЦЕГИНДЕ

Чөөн-Хемчик районнуң Чаданада үлетпүр комбинадының чазаныылга цеги планныг онаалдазын ажыр күүседип, мурнакчыларның одуруунда чорупп турар. Ында хоочун чазаныкчы Доктугу Түлүш ук коллективте чээрби чыл ажыг ажылдап келген.

Дуржулгалыг чазаныкчы бодунуң мергежилинге хөй аныяктарны өөреткен. Чазаныылга цегиниң кылганы тыва аптараларны, үлгүүрлерни, стол, сандай болгаш өг ыяжын республиканың район бүрүзүнден кээп садып ап турар. Цех айда 30 муң рубльдиң продукциязын бүдүрер планын ажыр күүседип турар.

Бистиң корр.

Юбилейлиг чылдың дүжүдү дээш

БЕЛЕТКЕЛ КОШКАК

1984 чылда мал чеминиң белеткели-биле кады тараа болгаш ногаа аймааның дүжүдүн чидириг чок ажаап алыр чымыштыг үе чоокшулаан. Чөөн-Хемчик болгаш Сүт-Хөл районнарының ажыл-агыйларының хову-шөлдеринде кызылтас, арбай, сула тараан шөлдериниң дүжүдү бо чылын хоомай эвес. Тараа культураларының үнүжү эки дээрзин хайгааралдар көргүзүп турар.

Сүт-Хөл районда «Октябрь 30 чылы» совхозтуң Ак-Шат, Сыын-Чүрээ ховуларында тараа культураларындан багай эвес дүжүттү ажаап алырын тараажылар манап турар. Совхозтуң төп шаңы Ак-Шат деп черде. Чайгы үеде шаңның агар септелгезин чоруткан. Тараа урар складтарының тараа чадар арыглаар шөлдерин цементилээш, кырын серилээн. Дүжүт ажаалдазының үезинде тараажылар чурттаар бажыңнарның иштин чугайлаан. Ынчалза-даа ам-даа кылыр ажылдар хөй.

Районнуң 1984 чылда социалистиг хүлээлгезинде дүжүт ажаар бүгү техниканың болгаш көдээ ажыл-агый машиналарының септелгезин август 1-де доозарын айыткан. Ак-Шат хову турлаанда тараа кезер 6 комбайн бо хүннерде белениниң шугумунга турар ужурлуг. Херек кырында оларның 4-ү белен. 2 комбайн ам-даа септелгеде турбушаан. Турлагда дүжүт ажаар комбайннарның болгаш көдээ ажыл-агый машиналарының септелгезин механик Даржай Ондарга удурткан дөрт кижи составтыг звено чорудуп турар.

Дүжүт ажаар чымыштыг үе далаштырыг кел чыдар болза-жок бо хүннерге чедир кол инженер томуйлаттынмаан. Көдээ ажыл-агый машиналарының артык кезектерин тып, ону септээрин Сүт-Хөл районнуң «Сельхозтехника» салбыры саададып турар. Тараа культураларындан аңгыда «Октябрь 30 чылы» совхоз ногаа болгаш картофель тарыыр кылдыр тускайлаттынган. Бо чылын Кызыл-Хадында 180 гектар картофельди олурткан. Ооң чайгы, ажаалдазын ында тускай звено чорудуп турар. Бок үнүштерни аштап-арыглап, ооң довураан улгаттырган. Амгы үеде картофельдиң үнүжү эки, багай эвес дүжүттү ажаап ап болур арга бар.

Амгы үеде совхозта картофель ажаар 5 комбайн бар. Дүжүт ажаарынга оларның чүгле ийизи белен. Үжү артык кезектер чогундан анаа турар. «Октябрь 30 чылы» совхозта партком секретары Д-Д. Монгуш ол дугайын мынчаар тайылбырлай-дыр:

— Картофельди ажаары хөй күштү негээр. Ооң башка өтүрүп алган дүжүт четче ажаап алдынмайн баар. Беш комбайнның үжүн белениниң шугумунга киирерин бергедээн. Аңаа таарыжыр артык кезектерни Сүт-Хөл районнуң «Сельхозтехника» салбыры тыппайн турар. Ортумак саналга-биле алырга, хүнде бир комбайн үзүктелиишкин чок ажылдаза 1,5 га картофельди ажаап алыр, беш комбайн туруушкун чок ажылдаар болза, 180 га картофельди 20 ажыг хонукта ажаап аптар аргавыс бар. Амдызында чүгле 2 комбайн ажылдаар аргалыг.

«Октябрь 30 чылы» совхозта 150 тонна картофель шыгжаар чер бар. Бо чылгы дүжүт, бети дээрге-ле, муң тоннадан эвээжевес. Ону каяа шыгжаары, кайнаар сайгарары амдызында билдинмес. Картофельди ажаап кадагалаары — Сүт-Хөл районда эң чидиг айтырыгларның бирээзи. Олче онза кичээнгейни углаары негеттинип турар.

К. МОНГУШ.

ХАЙЫРААН ТАРААНЫ!

«Тиилелге» — республиканың тараалаң ажыл-агыйларының бирээзи. Ооң девискээринде тараа бо чылын багай эвес үнген. Багай чүве—тарааны чурттакчы чоннуң хууда инектериниң чаза базып, чип турары. Хайыраан тарааны ыңчаар төтчегледирге болур чүве боор бе? Ол дугайын совхозтуң удуртукчулары билир, ындыг-даа болза ол талазы-биле алдынып турар хемчег дээш чок болуп турар. Хамаатыларның хууда инектерин кадатка алыр айтырыг эчизинге чедир шиитпирлеттинмейн турары ол. Совхозтан ажыл-ишчилериниң хууда инектерин кадарары-биле үш кижини кадарчы кылдыр тургузарын тургускан турган чүве. Демги кижилер бир-ийи ай кадарып чоруй, ара каапкан. Ол хевээр-ле бо айтырыг шиитпир чок арткан, тараа шөлүнге инектерниң хостуг кирип турары-даа ында.

Кур-Чер көдээ Совединиң күүскому совхозтуң ажылчыннарының хууда инектеринге кадат тургузар айтырыгны шиитпирлээри дарый негеттинип турар.

К. МОНГУШ.
Кызыл район.

ХОНУКТА 611 ГРАММ

Чөөн-Хемчикте «Большевик» совхозтуң Арыг-Бажы сүт-бараан фермазы тайга эдээ Сарыг-Сигенде чайлаглаан. Ферма коллективинде хоочун-даа, аныяк-даа ажылчыннар малдың чайгы семиртилгезин экижитпишаан, мал бажын бүрүн камгалаар, сүт бүдүрерин көвүдедир дээш Совет Тываның юбилейинге тураскааткан социалистиг чарышта идепкейлиг киржип турар.

Фермада дуржулгалыг бызаа ажаакчызы коммунист Намай Самбууевна Монгуш төлептиглерниң одуруунда туржуп турар.

Бирги чартык чыл түңнели-биле Намай Монгуш бызааларының хонукта немелде деңзизин бир башка онааштыр 611 грамм чедирген болгаш баш санын бүрүн камгалап алган. Дуржулгалыг малчын кодан бызааларының ажаалда-хайгааралын хүннүң-не таарымчалыг болдуруп ажылдап турар.

М. СЕВЕН.

УДАВАС ДООЗАР

Сүт-Хөл школазының башкылары, ажылчыннары школа септелгезин элээн шуудады бергеннер. Чаа өөредилге чылынга школаны шынарлыг белеткээр дээштиң септелге ажылдарын организастыг чорудуп турарлар. Вера Бийымбаевна Ондарның удуртулгазы-биле 10 кижи септелгеде доктаамал ажылдап турарлар. Хөй ажылдарны кылып доозуп турар. Алдан өөреникчи чурттаар интернатты, школаның 18 класстарын, спорт залын, башкылар өрээлдерин чугайлааш, будуушкунун доосокан. Школаның дээвчирлерин шыпкан болгаш өрээлдерин эде кылып, эжик, хаалгаларын септеп-селээн. Төп одалганың печказын чаарткан. Школада, интернатта электри дериишкинин чаарткан. Септелгеде ажылчыннардан Тонаш Доңгак, Серемаа Ондар, Клара Монгуш олар ак сеткилдиг ажылдап турарлар. Ам чедир кылдынмаан ажылдарны кыска хуусаада бүрүн кылгаш дужаарынга белеткенип турар.

НОГААН САДЧЫГАШ

Сүт-Хөл ортумак школазының чоогунда янзы-бүрү ногаан садчыгашка холдарында хууннар болгаш өске-даа чепсек херекселдер туткулаан оолдар, уруглар хүн бүрүде хайныышкынныг ажылдаан турар. Школаның дуржулга участогунда тараан картофель, капуста, помидор, огурец, согуна, чеснок, тоорук дээн ышкаш ногааларның үнүжү эки. Ооң аңгыда ында тараан астра, мак болгаш өске-даа чечектер айыраң каас чараш апарган дуржулга шөлүн улам шырай киирип турар. Маңаа 5, 6, 7 класстарның өөреникчилери баштайгы сезонда ажылдааннар. Ам участокта ийи дөрткү класстарның өөреникчилери ажылдап турарлар. Ээлчег ёзугаар он хонуктап 10 хире уруглар ажылдаар. Оолдар, уруглар хүнде үш катап ногааларны суггарбышаан, чашпан, бок үнүштерни аштап-арыглап турарлар. Олар агротехниканы шыңгыы сагып, ажаалда-дежээлдени шынарлыг чорудуп, хайгааралды салып турар.

Б. ОНДАР.

«Шынга» харыы

НЕМЕЛДЕ ХЕМЧЕГЛЕР

«Чедиишкин боду келбес» деп материал «Шын» солунга үнген. Каа-Хем районда «Совет Тыва» совхозтуң малчыннарының амыдырал хандырылгазында четпестерни ук чүүлде шугумчулеп бижээн.

Шүгүмчүлелдиг фактыларга хамаарыштыр Каа-Хем район Совединиң күүскомунуң даргазы Ч. А. Удумбараның харылзааны болза: «Амыдырал хандырылгада четпестерни элеириниң, малчыннарның херегелдерин долузу-биле хандырарының немелде хемчеглерин район бо хүннерде ап турар. Бо чүгула участокта харысалга чок чамдык ажылдакчыларга, чижээ, автосалыг эргелекчизи В. Г. Шленковка административ хемчеглерни онаарган».

ОРГАНИЗАСТАП ЧОРУТКАН

«Шын» солунга үнген «Көк-түг-шыктыг чайлагларда» деп корреспонденцияга «Ак-Туруг» совхозтуң сүт-бараан фермазында көскү агитацияның чок болуп турарын шүгүмчүлеп бижээн. Күш-ажылчы коллективтиң көскү агитациязының бөгүнгү байдалының дугайын СЭКП Улуг-Хем райкомунуң бирги секретары Ш. Д. Ооржак «Шын» солунче чоруткан харыызында демдеглээн.

Харыыда киргени болза, «Партия райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизиниң эргелекчизи К. Д. Биче-оол «Ак-Туруг» совхозтуң чайлагда сүт-бараан фермазынга чедип, барып чораан. Коллективте көскү агитацияны кылып тургускан. Лозуннар астынган. Саанчыларның хүн бүрүде саап турар сүдүнүң көргүзүглерин бижиир самбыраны кылган. Ферманың чылда, кварталда, айда бүдүрер, күрүнеге садар сүдүнүң планнарын база көскү агитацияда киирген. «Совет Тываның 40 чылынга — шалыпчы 40 неделя» деп социалистиг чарыштың түңнели улам көскү апарган.

Көжер кино фермага кээп турар. СЭКП райкомунуң, совхозтуң парткомунуң кежигүннери бо коллективте график ёзугаар чедип, лекция, беседаларны чорудуп, кижизидилге ажылын контрольга алган».

ЧҮГЛЕ ДЕМДЕГЛЭЭН, САНААН

«Чедер» курорттуң таңныылы Д. Куулар «Шын» солунунуң редакциязынче чагаа чоруткан. Курорттуң директору К. Губанованы ол шүгүмчүлеп бижээн. Ооң шүгүмчүлеп турары-биле алырга, ажылчыннарның нарядтарын үе-шаанда хагбайн баар, ажылчыннар-биле каржы-хажагай чугаалажыр таварылгалар директорнуң талазындан турган.

Красноярск крайның курорттар чөвүлелиниң Тывада салбыр эргелекчизи Д. Кара-Сал чагааның изи-биле хыналданы чоруткан. Ылангыяда «Ук чагаада бижиттинген хомудал дугайында ында ажылдап турар ажылчыннар болгаш директор К. П. Губанова-биле чугаалажып көргениниң түңнелинде чамдык фактылар бадыткаттынган»— деп харыыда киирген.

Ынчалза-даа харысалга чок болуп турган чоруктарга хамаарыштыр кандыг хемчеглер алдынганы «Шынга» харыыда билдинмес болуп арткан. Бо талазы-биле тодаргай ажылдар чорудар, удуртукчу кижиниң ажылчыннарга кижизиг чоруунуң дугайында айтырыгны чугулалап көөрүнүң орнунга «чамдык фактылар бадыткаттынганын» чүгле демдеглээн, чүгле санап каан. Ынчангаш харыы чогумчалыг эвес, түңнел чок арткан.

Ону дараазында, бо-ла харыыда одуруглар дагын херечилеп турар: «Ооң аңгыда бижикчиниң өөнүң ээзи эш Очур оолдары-биле март айда септелгеге киржип турганы шынныг. Ынчалза-даа адашкылар ажылга чүткүл чок, шынчы эвезин директор-даа, кады ажылдап турган эштери-даа чугаалап турар. Наряд ёзугаар ажыл төлевирин Очур алган. Курорттуң администрациязы таныыл Кууларның дилээн ёзугаар аъш-чем аймаан Кызылдан, Кур-Чер суурдан, Бай-Хаактан ургулчу садып эккеп берип турарын чолаачылар бадыткап турар». «Шынче» харыы чоруткан дарга ол кижилер «ынча-мынча» дээн деп, оларның чугаазын катаптаза-даа, бодунуң сайгарганы, түңнээни хыналдалыг ажылдың дугайын дыңнатпайн барган.

ТУРИСЧИ АЯН-ЧОРУКТАРЖЕ

Бистиң республикада профэвилел шугуму-биле делегейниң аңгы-аңгы чурттарынче туризм чаа-ла сайзырап эгелээн. 1981 чылда дыштанылгаже 168 кижи туристээн болза, ооң соонда туристерниң саны чыл келген тудум өзүп эгелээн. Бистиң республиканың туристери колдуунда Герман Демократтыг Республикаже, Болгар Улус Республиказынче, Югослав Социалистиг Федерациятиг Республикаже, Чехословак Социалистиг Республикаже, Венгр Улус Республикаже барып турарлар. Оон аңгыда капиталистиг чурттар Финляндияже болгаш Индияже база чоруп турар. Туристеп чораан үезин совет улус ук чурттарга эки эрттирип, дыштанып ап, сеткил ханган кээп турар.

1984 чылда Моол Арат Республикаже, Болгар Улус Республиказынче болгаш Финляндияже туристер чорудары көрдүнген. Ынчалза-даа республиканың ажылчы чонунуң найыралдыг кожазы Моол Арат Республикага болгаш Болгар Улус Республиказынга сонуургалың болгаш ынаар барыксаар күзелин барымдаалааш ол чурттарже немелде турисчи бөлүктерни чорудары көрдүнген.

Делегейниң социалистиг болгаш капиталистиг чурттары-биле кады ажылдажылганың хөгжүлдезинге туризм айтырыы бир кол черни ээлеп турар дээрзин Коммунистиг партия, Совет күрүне үнелеп көрбүшаан, олче улуг кичээнгейни угландырып келген. Туризм — улустарның аразында найыралды быжыктырарынга болгаш бот-боттарын эки билчир чорукка база культура болгаш экономиктиг харылзааларны экижидеринге улуг салдарлыг.

Туризм хевири делегейде аажок алдаржаан. Туристер чораан чуртунуң дугайында хөй чаа солун ажыктыг чүүлдерни билип ап, эки дыштанып турарлар. Оон аңгыда барган чуртунуң культуразы, бойдузу, төөгүзү-биле ханы таныжар аргалыг.

Совхозтарның болгаш үлеттүр бүдүрүлгелерниң профэвилел комитеттери даштыкы чурттарже туризмни хөгжүдери-биле ажылчыннарга берген чигелделер дугайында тайылбыр ажылын чорудар ужурлуг.

Бүдүрүлгениң мурнакчылары, социалистиг чарыштың тиилекчилери, коммунистиг күш-ажылдың шалыпчылары администрация болгаш профэвилел комитединиң шугуму ёзугаар турисчи путёвканың 50 хуузун төлээр. Капиталистиг чурттарже болгаш Кубаже баар путёвкаларның 70 хуузун бүдүрүлге чери төлээр.

Кайы-даа таварылгада телевидени даразында чүүлдерниң күсели-биле чорудар:

— планнаашкынның болгаш экономиктиг идиг бериишкинниң чаа системазынче шилчээн бүдүрүлгелер чуртталга тудуг болгаш социал-культура хемчеглериниң фонд күсели-биле;

— арткан албан черлери — албан черниниң фондузу-биле. шаңналдарга көрдүнген болгаш путёвкалар тывырынга. дыштанылга бажыңнарынга. ажылдакчыларга дузаламчыга көрдүнген хөреңги-биле;

— бүгү албан бүдүрүлгелерге социалистиг чарыштың түңнелинде тиилекчилерни шаңнаар хөреңги-биле.

Бо чылын кадээ ажыл-агыйның 20 ажылчыннарынга социалистиг чарыштың тиилекчилери болганы дээш Болгария Улус Республикаже, Моол Арат Республикаже баар халас путёвкаларны тывыскан. Бии-Хем районда «Саян» совхозтан Роза Салчак, Көк-кыс Дотпа, Дилзеңмаа Ноннат. Бавыйлаң Мөнге. «Хадын» совхозтуң механизаторлары Владимир Смолин. Виктор Мушкин болгаш өскелер-даа Болгария Улус Республикага чорааннар. Кызыл районда «Х Улуг хурал» совхозтуң ажылчыннары Алдын-оол Бавыкай, Ночукпаа Чортуй-оол. Дарыймаа Молдурушку, Виктор Байкара Моол Арат Республикаже чигелделиг путёвкалар-биле чорааннар.

Профэвилел комитеттери бүдүрүлгениң мурнакчыларынга даштыкы чурттарже баар чигелделиг путёвкаларны тывсыр хевирни кончуг эвээш ажыглап турарын демдеглээр херек.

Бо талазы-биле Өвүр, Таңды болгаш Тес-Хем кадээ ажыл-агый профэвилел райкомнары даштыкы чурттарже чаңгыс-даа турист чорутпааннар.

Даштыкы чурттарже ажылхеректиң дуржулгазын солчуру-биле туристерни адырлар аайы-биле бөлүктеп чорударынче кичээнгейни угландыргап. Чижээ: кадээ ажыл-агый ажылдакчыларының бөлүү, улус чырыдыышкын болгаш медицина ажылдакчыларының бөлүү дээш оон-даа өске. Ол ышкаш чаңгыс районда бөлүк туристерни бодунуң удуртукчузу-биле чорударын практикалаарын көрүп турар.

Профэвилелдериниң область чөвүлели чаңгыс үеде ийи чуртче: Болгария Улус Республика болгаш Румын Социалистиг Республикаже бөлүк туристерни чорударын сүмелеп турар. Путёвка өртээ 350 рубль. Чоруур үези бо чылдың сентябрьда, күзелдиглер профэвилелдер чөвүлеличе дүрген дыңнадырын дилеп турар. 1984 чылдың ноябрь 9-тан 18-ке чедир мун хөлдерниң чурту Финляндияже турисчи аян-чорукту организастаар.

Финляндия бойдузунуң чаражы-биле аңгы-аңгы чурттарның туристерин хаара тудуп келген. Финнерниң совет кижилерге найыралчы чоруу ынаар чорааннарның сеткилин ханар. Путёвканың өртээ 520 рубль. Москвадан Хельсинки чедир, оон Хельсинкиден Москва чедир самолёт-биле чоруур.

Кызылдан Москва чедир, оон Москвадан Кызыл чедир бодунуң күсели-биле чоруур.

Бистиң туристеривис каяа-даа чораш Совет чуртунуң хамаатызының хүндүлүг хүлээлгезин бедик-биле күседип, сагып чоруур.

М. ТАШТАНДИНОВ,
профэвилелдериниң область чөвүлелиниң инструктору.

БӨМБҮРЗЕКТИҢ СУДАЛЫ

СОЦИАЛИЗМНИҢ АКЫ-ДУҢМА ЧУРТТАРЫНДА

ЧССР-НИҢ ТРАНСПОРТУ ХӨГЖҮП ТУРАР

ПРАГА. 2000 чылга чедир чурттуң транспортунуң хөгжүдери —чехословак эртемденнерниң болгаш специалистерниң онза кичээнгейиниң чүүлү болуп турар. Ол айтырыгны шиитпирлээринге ЧССР-ниң эң улуг транспорт бүдүрүлгелери амгы үеде киржип турар. Специалистерниң санап көргениң ёзугаар алырга, дараазында 20 чыл дургузунда чурттуң транспорт системазынга улам улуг рольду демир-оруктар ойнаар. Каң магистральды дамчыштыр ол үеде чүъктерниң сөөртүрү 14 хуу, пассажирлерниң аргыштырары — 4 хуу көвүдээр. Автомобиль болгаш хем транспортунуң тургузуунга шынар талазы-биле улуг чаартылгаларны боттандырар деп турар. Оруктуң харылзааларының четкизин улам-на калбартыры, камгалалгы болгаш дүрген чоруур чаа суднолар-биле чурттуң хем флодунуң күчүзүн улгаттырары көрдүнген. Хоорай чурттакчыларын аргыштырар транспортту хөгжүдеринче онза кичээнгейни угландырып турар, пассажирлер аргыштырарының хемчээлин хоорайларга 46 хуу улгадыр.

АВТОМАТЧЫТКАН КОМПЛЕКС ТУРГУСТУНГАН

БЕРЛИН. Герман Демократтыг Республиканың специалистери типография херекселиниң автоматтыг комплекизин чогааткан. Ону полиграфия үлеттүрүгге ажыглаар. Оон күчүзү шакта 300 мун демдек, тоңдаргайлаарга — бедик мергежилдиг өруккчүнүң күш-ажылының бүдүрүкчүлүүнден үш чүс катап ажыг болур. Күчүлүг ол дериишкинни Лейпцигтиң полиграфистери бүдүрүлгеге шиңгээдип ажыглаан.

Амгы үениң видеотерминалдары болгаш фото-чуруктар техниказы полиграфияның хөй бүдүрүлгелерин, бирги ээлчегде Лейпциг хоорайда ындыг бүдүрүлгелерни улам-на сайзырадып турар. Ол хоорайны Герман Демократтыг Республиканың ном найысылалы деп адап турары таварылга эвес. Чуртка парлаан номнарның үштүң бирээзин-не Лейпцигке парлап турарын онзалап демдеглээр херек. Ук хоорайга баштайгы номнарны беш чүс чыл бурунгаар парлап эгелээн турган.

РАДИОДИСПЕТЧЕРЛЕР ДУЗАЛАП ТУРАР

БУДАПЕШТ. Венгрияның шөлдеринде комбайннар моторларының даажы дүне-даа, хүндүс-даа соксавайн турар. Тараа культураларының дүжүт ажаалдазы кидин түлүк чоруп турар. Ажылдарны холбаалыг кылдыр чорудар, үрелиишкиннерни чайладыр талазы-биле тараажыларга болгаш механизаторларга улуг дузаны портативтиг радиостанциялар дузалап турар. Ындыг станциялар-биле амгы үеде үш чүс кооперативтерниң, күрүне ажыл-агыйларының 2,5 мун ажыг дүжүт ажаар агрегаттарны дерээн.

Үрелген комбайннарны септээр техниканы радиодиспетчерлер келдирип, транспортту боттуг ажыглаарын организалап, кадээ ажыл-агый ажылдарының чоруп турарының дугайында медээлерни чыып, агаарның өскерлиишкиннериниң дугайында чогуур үезинде дыңнадып турар.

Венгрияның специалистериниң санап көргениң ёзугаар алырга, чүгле чаңгыс сезон үезинде безин 1,5 миллион форинт акшаның камгалалгазын кадээниң радиодиспетчерлери берип турар. Радио харылзааларын кадээ ажыл-агыйга шиңгээдип нептеретиин комбайннарның ажаа турарын дыка кызырган болгаш дүжүт ажаап алыышкынның хүрээлерин дүргедеткен.

ЭКОНОМИКАНЫҢ КӨДҮРЛҮҮШКҮНҮ

ГАВАНА. Кубаның ажылчы чоннары бо чылдың баштайгы чартыында национал экономиканың хөгжүлдезинге улуг чедиишкиннерлиг болган. Национал информация агентствозунуң дыңнатканы ёзугаар алырга, чуртта бүдүрүлгениң немей өзүлдези барык 10 хуу болган. Ону күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедиткениниң күсели-биле чедип алган. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү 7 хуу бедээн.

Бүдүрүлгениң өзүлдези экономиканың бүгү адырларында бар. Кубаның национал экономиказының үндезини — чигир үлетпүрү. Ооң ажыл-ишчилери сөөлгү дужуттуң түңнелинде 8,2 миллион тонна чигирни берген. Ол дээрге, эрткен чылдаазындан барык бир миллион тонна хөй болган.

Хосталга ортулуунуң экономиктиг хөгжүлдезиниң чүгула өске угланыышкыны —үлетпүр тудуу. Ийи улуг тудугну — атомнуг электростанцияны болгаш нефть болбаазырадыр заводту Сьенфуэгос можуда тудуп турар. Пунта-Гордада (Ольгин можу) никель комбинадының баштайгы ээлчээниң дериишкинин дооступ турар. 300 мун киловатт күчүлүг чылдыылга-биле ажылдаар электростанцияны болгаш эң улуг суднолар хүлээп алыр өртээлди Матансас можуда тудуп турар. Далай өртээлин амгы үениң эң-не болбаазыраңгай дериишкиннери-биле хандырар.

(СЭТА).

ДЕЛЕГЕЙ АМЫДЫРАЛЫНЫҢ БОЛУУШКУН НАРЫНДАН

1. ХИРОСИМАНЫҢ КЫЙГЫРЫЫ

Кижи төрелгетенге удур чүдек-бужар араатаңзыг кемниг үүлгедиишкин 39 чыл мурнунда болган. Америк президент Трумэнниң дужаалын ёзугаар 1945 чылдың август 6-да атомнуг бомба-биле Хиросиманы хул-ыйба болдурупкан. Үш хүн эрткенде шак-ла ындыг човулаң-хилинчек база бир өске япон хоорай — Нагасакиге таварышкан. Делегейге тергиинделче чүткүлдүг америк империализмниң кем-буруулуг ол үүлгедиишкиннериниң түңнелинде атомнуг өлүмнуң хатшуурганынга таварышкаш, кандыг-даа кем-буруу чок 300 мун ажыг кижи амы-тынындан чарылган. Сөөлзүреди америк төөгүчү Алпровиттиң херечилеп үндүргениң ёзугаар алырга, «атомнуг бомбаның дайынчы аргаларын көргүзери делегейни америкачы ёзу-биле тургузарынга таарыжыр кылдыр орустарны албадаарынга херектиг болган» дээр.

Тайбынның Бүгү-делегей ассамблеязының 1955 чылда Хельсинкиге хүлээп алган шиитпирин ёзугаар август 6-ны ядролуг чепсекти хоругдаары дээш демиселдиң хүнү кылдыр чер болганда демдеглеп турар. Тайбынның Хиросима парыгында тураскаалда сиилип бижиттинген: «Ыржымшелээн уду, бо халап катаптавас!» дээн даңгыракты ол хүн бүгү кижи төрелгетен дагын-дагын чугаалап турар.

Улам өзүп орар ядролуг кыжаныышкынга удур демиселге күжениишкиннерни ийи, үш катап улгаттырарынче Хиросиманың улустары кыйгырып турар кыйгырыы бо чылын онза күш-биле чаңгыланган.

Ядролуг чепсекти хоруурy дээш хөделиишкиннерниң болгаш атомнуг бомбалаашкындан каражадааннар-биле эп-сеткил каттыштырылгазының неделязын бүгү делегейге август 6-дан 13-ке чедир эрттирип турар. Тайбынны камгалаар сорулгалыг чыскаалдар, «Тайбынның ээлчеглери», ядролуг чепсекти хоруурy дээш угаадылга бижиктер адаанга ат салыышкыннарның чылдазы, «Тайбынның маршдары», «Амыдыралдың маршдары», митингилер, фестивальдар болгаш семинарлар бүгү диптерге эрткен. Ол хемчеглер киржикчилерниң ниитилел байдалы, политиктиг болгаш шажынчы үзелдери аажок янзы-бүрү турзажок, оларны: «Америк ракеталарны чок кылыр!», «АКШ-тың өлүм баазалары сөнезин!», «Европа чаа Хиросима болбас ужурлуг!», «Боо-чепсектерни угаан-сарыыл чокка эндере бүдүрер чорукту болдурбазын чедип алыр!», «Космосту милитаризастаар чорукту болдурбас!» дээн ниити лозуңнар каттыштырган.

Бүгү делегейниң ол улуг шимчээшкининде улуг болгаш чүгула отряд — тайбынның совет талалакчылары. Массалыг узуткаашкынның бүгү-ле чепсектерин, бирги ээлчегде ядролуг чепсекти узуткаар дээш бистиң чуртувус чайгылыш чок демисежип турар. Боо-чепсектерни эндере бүдүрер чорукту шөлээр, ындыг эндере бүдүрүүшкүнүң улустарның амыдыралындан черле чайладыр сорулгалыг чүс ажыг саналдарны Совет Эвилели чүгле дайын соондагы чылдарда безин саналдап үндүрген. Ынчангаш делегейниң амгы нарын байдалында безин, СЭКП-ниң XXVI съездизиниң ажылдап кылганы, 80 чылдарда Тайбынның программазын эдербишаан, Совет Эвилели делегей дайынының кыжаныын чайладыр, тайбынны амгы болгаш келир үениң салгакчыларынга камгалап арттырар дээш бодундан хамаарышкан бүгү чүүлдерни кылып турар. Ядролуг чепсектиг күрүнелерниң аразынга харылзаа байдалдың болгаш космосту милитаризастаарын болдурбазының кодекизин ажылдап кылырынга хамаарыштыр СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. У. Черненконуң көдүрүп үндүрген инициативалары чогум-на харын ол сорулгаларга бараан болур.

2. ТУРГУЗУУШКУННУҢ БОЛГАШ ДЕПШИЛГЕНИҢ НҮҮРҮНДЕ

Чурттакчы чон талазы-биле Бүгү-делегей конференциязы Мехикода эртип, 150 ажыг чурттар болгаш оларның аразында Совет Эвилели ооң ажылында киржип турар. Чер бөмбүрзээниң ам безин 4,7 миллиард кижи кылдыр санаттынып турар болгаш келир чүс чылдың эгезинге чедир 6 миллиард кижи ажа бээр кылдыр манаттынып турар чурттакчы чонунуң өзүлдези-биле холбаалыг дыка хөй айтырыгларны Мексиканың найысылалында шуулган чугаалажып турар.

Херек кырынга шиитпирлээри делегейде бар бүгү-ле материалдыг болгаш интеллектуалдыг курлавырларны киириштирип хандыкшыдарын негеп турар социал-экономиктиг, демографиктиг, экологиктиг бүдүштүң кол-кол айтырыгларын бөгүн кижи төрелгетенниң мурнунда турар деп, конференция киржикчилериниң адрезинге ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чоруткан байырлыг бижиинде чугаалаан. Колониализмниң болгаш империалистиг мөлчүүшкүннүң уржуктарындан мынчага чедир каражадавышаан, хөгжүп орар чурттарда 570 миллион чыгаа кижи аштап-суксап, чогуур назылыг 800 миллион кижи бижиик-билиг чок. 250 миллион уругларның школаже барып өөренир аргазы чок, база 1500 миллион кижи медицина дузаламчызын албайн турарын чугаалаарга-ла четчир.

Хөгжүп орар чамдык чурттарның төлээлекчилери конференцияның индириинден чүве чугаалап тура, капиталистиг улуг күрүнелерниң, хамыктың мурнунда АКШ-тың, ол чурттарда турар социал-экономиктиг айтырыгларны улам ыңай чидиглендиреринче аппар чылдар неоколониалистиг дерзии политиказын шыңгыы шүгүмчүлээн. Оон ыңай, агрессчи империалистиг бөлүктерниң боо-чепсектерни улам ыңай эндере бүдүрүп туруп бергени делегейниң улустарынга улам-на аар-берге үүрге болуп, улустар аразында экономиктиг харылзааларның турза чогуур хевири өскерлир болгаш доктаамал эвес чоруу күштелиринге чедирип, чептиг болгаш демократтыг эгелерге ол харылзааларны чаарты тургузарының перспективаларын дорайтап орар.

Каттышкан Нациялар Организациязының сан-медээлерин ёзугаар алырга, бүгү бөмбүрзекте шериг сорулгаларынга делегей чарыгдалдары Африканың болгаш Латин Американың бүгү чурттарының ниити продуктузун каттыштыр алганынга деп. Амгы үеде шериг сорулгаларынга чүгле чаңгыс хүнде чарыгдаарынга берип турар акша-хөреңгилерниң күсели-биле безин Чер кырынга малярияны дазылындан чок кылыр талазы-биле чыл программазының өртек-үнезин төлеп берип болур. Ажы-төлдерге дузаламчы көргүзериниң программалар фондузунуң бүгү чыл бюджединге четчир шак-ла ындыг түңнерни дайын белеткелдеринге бүгү делегейде беш шак санында-ла чарыгдап турар.

Мехико конференцияның шиитпирлери тургузуушкуннуң сорулгаларын, кижилерниң амыдырал байдалдарын экижидерин чедип алырынга, социал-экономиктиг депшилгени хандырарынга идиг бээр деп идегелин илергейлевишаан, Совет чазак боо-чепсекти эндере бүдүрерин соксадыр дээш, дайынның кыжаныын чайладыр дээш демиселдиң күштелдирериниң эргежок чугулазын онзалап демдеглээн. Улустар аразынга найыралды болгаш билчиишкинни быжыглаарынга, бүгү кижилерниң кол эргезин, амыдырап чурттаар эргезин хүндүлээринге күрүне болгаш хөй-ниити ажылдакчыларының, эртемденнериниң аалдарын ажыглаары бөгүн кажангызындан-даа артык чугула деп, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң конференцияга байырлыг бижиинде чугаалаан.

Г. ШИШКИН.
(СЭТА).

ИДЕОЛОГТУГ ҮҮЛГЕДИГЛЕР

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Даштыкы чурттарга идеологтуг үрегдекчи хөделиишкиннерни кылырынга 20 миллион долларны Американың Каттышкан Штаттарының конгрезы немей тускайлаан. Ол дугайында хоойлу телевидениниң америк конгресс чүүлдүг деп көргеш, ат салып бадыладыры-биле президент Рейганга дамчыдып берген. 20 миллион түңнүг долларны 1985 саң-хөө чылында «демократияны деткээн национал фондунуң» хөделиишкиннеринге чарыгдаар деп турар.

ИРАН-ИРАК ФРОНТУДА

БАГДАД. (СЭТА). Иранның Харк ортулуунуң районунга иран шериг черинге сегуушкунну Ирактың ужар чүүлү таварыштырган деп, ирак шериг төлээлекчизиниң медеглелинде айыткан. Иран шериг черлеринге улуг үрелиишкиннер болган. Бүгү ирак самолёттар боттарының баазаларынга ээп келген.

НИКОСИЯ. (СЭТА). Иранның ИРНА агентствозунуң дыңнатканы ёзугаар алырга, Ирактың шериг-агаар ужар чүүлүнүң самолёттары Перси мугуйдурунуң соңгу кезээнде иран нефть тывыжының черинче халдаашкын кылган. Оон түңнелинде кыптыккан өртту дүрген өжүрген деп, дыңнадыгда айыткан. Ирак самолёттарның чедирген когаралы улуг эвес деп, агентствонуң дыңнадыында демдеглээн.

ПЕКИНДЕН ДЫҢНАДЫГ

ПЕКИН. (СЭТА). Кыдат шеригниң Политиктиг кол эргелелиниң «культура революциязының» уржуктарын узуткаарының дугайында айтышкынының ында парлап үндүрген.

Бүгү-ле кадржаан хоочун ажылдакчылар болгаш дайынчылар «культура революциязын» удуртукчулар «аллагдал кылдыр калбартып чоруткан, ол дээрге революция азы социал депшилге-даа болбаан, ооң теоретиктиг чүүлдери шуут частырыглыг болган» дээрзин тайылбырлаар ужурлуг деп, ол документиде чугаалап турар.

ИКП ТК-НЫҢ ПЛЕНУМУ

РИМ. (СЭТА). Израильдиң Коммунистиг партиязының (ИКП) ТК-зының ээлчеглиг пленуму болуп эрткен. Оон киржикчилери (ИКП) ТК-ның Чиңгине секретары М. Вильнерниң илеткелин дыңнап чугаалашкан болгаш элээн каш резолюцияларны хүлээп алган.

«Чоокку Чөөн чүкке чөптүг, бүгү талалыг болгаш быжыг тайбынны тургузарынче угланган Совет Эвилелиниң чаа инициативазынга Израильдиң Коммунистиг партиязы байыр чедирип тур. Тайбынны тургузар талазы-биле планны, ону боттандырарының аргаларын болгаш оруктарын совет саналдарда тодаргай айыткан болгаш КНО-нуң Кол Ассамблеязының резолюциязынга бүрүн дүгжүп турар» деп резолюцияларының бирээзинде онзалап демдеглээн. Чоокку Чөөн чүкте айыылдыг байдалдың хевээр турарынга ССРЭ-ниң сагыш дүвүрээшкинин совет тайбын чаа инициатива тодаргай херечилеп турар деп, документиде айыткан.

Израильдиң кожазы араб чурттар болгаш Палестинаны хостаар организацияның удуртулгазы совет инициативаны чүүлдүгзүнүүшкүн-биле уткааның ИКП ТК сеткил ханыышкын-биле демдеглээн. Ындыг турбуже, ол инициативаны АКШ биле Израиль хүлээвээн болгаш араб черлерни Израильдиң эжелеп алган турарын хевээр арттырарынга сонуургалдыын боттары-ла сойгалап илереткен.

Израильдиң чагырыкчы бөлүктериниң болгаш араб реакцияның дузазы-биле Чоокку Чөөн чүктүң улустарынга бодунуң тергииделин албадаар, делегейниң ол районун америк шериглерниң баазазы болдурар дээн Рейганның администрациязының дайынзырак, эжелекчи политиказы хамыктың мурнунда Совет Эвилелинге, Чоокку Чөөн чүктүң хамаарышпас күрүнелеринге, Палестинаның араб чонунга удур угланган деп, Израильдиң Коммунистиг партиязының ТК-зы санап турар.

Каттышкан Нациялар Организациязының хайгааралы-биле Чоокку Чөөн чүктүң айтырыын шиитпирлээр делегей конференциязын чыылдырар дугайында Совет Эвилелиниң саналын ИКП ТК-ның пленумунуң резолюциязында бедик биле үнелээн.

Чоокта чаа Израильге болган парламент соңгулдалары-биле холбаштыр тускай резолюцияны (ИКП) ТК-ның пленуму база хүлээп алган болгаш чуртта кедергей барыын үзелдиг дерзии, расисчи болгаш фашистиг организацияларның өзүлдези-биле холбаштыр шыңгыы дүвүрээшкинни илергейлээн.

Ливанда израиль шериглерни чугаа чокка доп-дораан үндүрерин ИКП ТК шыңгыы негээн болгаш Чоокку Чөөн чүк талазы-биле делегей конференциязын чыылдырар дугайында совет саналдарны калбаа-биле деткиириңче, америк-израиль стратегтиг дугуржулганы күш чок болдурарынче кыйгырган.

ЯДРОЛУГ ДАЙЫННЫ ЧАЙЛАДЫП ШЫДААР БИС

Делегей аныяктарының «Тайбынның-84» чылы ужуражылгашкыны Швецияның Вестерос хоорайга болуп эрткен. Ужуражышкынга Швеция, Дания, Норвегия, ССРЭ, АКШ болгаш өске-даа чурттардан тос мун хире кижи киришкен. ПМА-ның Швецияда корреспондентизи Юрий ВЕЖЛИВЦЕВ бо шуулганның ажылының болгаш ооң түңнелдериниң дугайын чугаалаан.

Канчаар-даа аажок улуг делгем Мелареп хөлдүң чурумалдыг эриинде шөйлүп чоруткан, чараш, даштындан көөрге, дүвүрээзин чок, ыржым, ногаан үнүштер-биле шыптынган бо хоорайга моон мурнунда каш-даа катап чораан кижи мен. Ынчалза-даа бо удаада (аныяктар ужуражышкынының сөөлгү түңнел хүнүнде Вестероска чеде берген бис) төп кудумчулары мырыңай сыр өске шинчилиг кестүр болду. Ужуражышкынның эмблемазы—ужуп чоруур көге-буга. «ам дээрезинде орайтавааңда ядролуг дайынны чайладыр» деп девиз чер болганда кестүп турар.

Бо сөстерни бижээн аажок улуг транспарантыны Спорт комплекизиниң «Роклунда» деп дош ордузунуң баарында аскан, ооң девискээринде бүдүн майгын хоорайжыгаш тургустунган. Бир майгынның чанынга бичии урүг кужактап алган аныяк херээжен кижини көрдүм. Чугаалажып, таныштым: 27 харлыг швед Кристина Бенгтссон, а ооң уруу 7 айлыг Дженси дээр болду.

— Бис, нелер. бистиң уругларывыстың салым-чолу дээш кымдан-даа артык дүвүреп турар бис—деп, Кристина чугаалады.—Оларның келир кедилиг үези бисти аажок дүвүредип турар-дыр. Тайбынны камгалаар дээш демисежир херек, ооң ужурунда мен бичии урүүм-биле кады мында, тайбың талалакчыларының хүрээлеринде чоруп тур мен.

— «Тайбынның майгынынга» —хөй чүс кижи олуруп болур ишкир аажок улуг майгынга «Ядролуг дайынны канчап болдурбазыл? деп темага санал-оналдарын солушкан тур. Швециядан, Великобританиядан, АКШ-тан болгаш өске-даа чурттардан тайбың дээш шимчээшкиннерниң төлээлекчилери индирже удаа-дараа үнүп, боттарының саналдарын берип турганнар. Кол-ла чүүл дугайында: бөгүн ядролуг дайынның айыылы кижи төрелгетенниң кырынга боттуу-биле дирgелип келген байдалдарда, тайбынга ынак бүгү күштерниң идепкейлиг ажыл-чорудулгазы негеттинип турар дээрзинге оларның шуптузунуң бодалы чаңгыс азы болган.

Бо ужуражышкынның мурнунда ааш белеткелдин улуг ажылын кылган турган. Чижээ, июль эгезинде Швецияның, Данияның, Финляндияның болгаш Норвегияның янзы-бүрү хоорайларындан чадаг-терелиг 600 ажыг кижи Вестерос хоорайже углааш чоруткан. Ийи хүннүң дургузунда оруккa чоруп турган үезинде олар хөй-ниити-биле ужуражып, митингилерни болгаш ужуражышкыннарны организастаан болгаш аныяктарның ам болур шуулганының сорулгаларын тайылбырлап чораан.

Ядролуг чепсекти көвүдетпес, ядролуг чепсекти баштай ажыглавас дээш шимчээшкинниң ролю, тайбың дээш демиселге профэвилелдериниң ролю, Европада бүзүрежидилгениң болгаш айыыл чок чорукту быжыглаарының хемчеглериниң база чепсеглээшкинни дүжүрер талазы-биле Стокгольм конференциязының ажылының чорудулгазы, Соңгу Европага ядролуг чепсек чок зонаны тургузуп болурунуң аргалары ышкаш, ындыг чүгула айтырыгларны ужуражышкынның киржикчилери чугаалажып көрген.

Гринэм-Коммонда америк ракеталарның баазазын бүзээлеп алган турар англи херээженнерниң делегациязы ужуражышкынның ажылынга база киришкен. Ужуражышкынның сөөлгү түңнел хүнүнде «Тайбынның-84 чылы» ужуражышкынның бүгү киржикчилериниң өмүнээзиндеч тайбынның шаңналы—70 мун швед крон акша түңну делегацияга дамчыдып берген. Ол болза эрес-маадырлыг англи херээженнерге чорудуп бээри-биле тайбың талалакчыларының чыып алган акша-хөреңгилери-дир.

Вестероска делегей аныяктарының ужуражышкынының дугайында бодалыңарны чугаалап көрүңер деп, делегацияның төлээлекчизи Лиззи Спрингтен диледим.

— Хамыктың мурнунда Вестероска чаңгыс эптиң нептерээн турган байдалы биске уттундурбас арткан. Хөй кижилерниң маңаа чедип келгени эки-дир. Ам, кажан Европада америк ракеталарны сайгара тургузуп турар үеде, бир черге чыглып, моон соңгаар чуну кылырывыстың дугайын чугаалажып көөрүвүс онза чүгула болуп турар. Бөгүн тайбың дээш бүгү кижилер каттыжып алгаш бүгү-ле аргаларывыс-биле демисежир ужурлуг бис. Чүгле ындыг демисел-биле чер кырынга тайбынны камгалап ап шыдаар бис...

Ужуражышкынның ажылының дугайында бодунуң бодалдарын чугаалап бээрин белеткел комитединиң даргазы Петер Магнуссондан диледим.

Ядролуг чепсекти баштай ажыглавас болгаш шериг күжүн ажыглаарындан ойталаар дугайында, Соңгу Европага, Төп Европага болгаш Балканнарга ядролуг чепсек чок зоналарны тургузар дугайында. ортумак ыракшылдың ракеталарын сайгара тургузарын соксадыр дугайында дугуржулгаларны ажылдап кылырын Европада бүзүрежидилгени болгаш айыыл чок чорукту быжыглаарының хемчеглеринге база чепсегленииишкинниң дүжүрер талазы-биле Стокгольм конференциязының хемчеглеринге эң идепкейлиг киржир деп, Соңгу Европаның чазактарын кыйгырган бис дээрзин ол чугаалаан.

Соңгу Европаны ядролуг чепсек чок зона болдурар сорулга-биле «Хөделиишкиннерниң чылын» 1984 чылдың август 6-дан 1985 чылдың август 9-ка чедир үеде эттирер дугайында инициативаны ужуражышкынның киржикчилери деткээн. Рейганның администрациязының политиказын, ылаңгыя бүгү кижи төрелгетенниң догуннаашкынынга кыжанган «кызыгаарлаттынган ядролуг дайынны» чорудар дугайында ооң планын бүрүү шаапкан бис.

Бөгүн делегейниң нарын байдалының болгаш атомнуг өрттүң тыптып келириниң боттуг айыылының болуп турарының үезинде чоокку үеде тайбың дээш демиселдиң тактиказын ажылдап кылыры бистиң ужуражышкынывыстың кол сорулгазы болуп турган деп, Петер Магнуссон чугаалаан. Дөрт хүннүң дургузунда болган санал-оналдарның калбак солчулгазы дыка ажыктыг болган. ол санал-оналдарга хөй чурттарның, ооң иштинде Совет Эвилелиниң болгаш Каттышкан Штаттарның төлээлекчилери база киржип, боттарының саналдарын берген.

Стокгольм. (ПМА).

Капитал чурттарында туразында аажылаашкыннар

«АМАК-1»— удавас Великобританияга бүдүрүп үндүрүп эгелээр полицияның куяктыг автомобилин мынчаар адаар. Айыыл чок чорук айтырыгларының талазы-биле чөвүлекчи чораан Майкл Комбер англи корум-чурум камгалакчыларының ол чаа чепсээниң автору боор турар. Оон ол чогаадылгазында амгы үениң эртеминиң болгаш техниказының дыка хөй чаа чүүлдери ажыглаттынган. Он бир тонна машинаның кырында гранатомёттарны тургускан, медээ лампазы-биле кожа суг аттыктырар күчүлүг водомёт база бар. 8 муң вольт күштүг ток дамчыдып каан ооң куяк демирден кылган хаалгалары болгаш мурнунда шилдиң шаараш демирлери экипажты болгаш ол чепсектиг полицейлерни идегелдии-биле камгалаар болгаш олар тускай кылып каан үттерден боолаар аргалыг. Дүне көөр арганы бээр инфракызыл прибор кайдыг-даа караңгыда дайынчы хөделиишкиннерни кылыр болгаш ок өтпес дугуйлар үзүк-соксаал чокка шимчээр аргаларны берип турар.

Ол дугуйлуг шивээни кылырынга чарыгдалдар улуг-даа болза, ону кылыр фирманың ээлери бүгү чарыгдалдарны кыска хуусаада эгидип алырынга идегеп турар. Ол компания ам безин чамдык мурнуу-америк болгаш Чоокку Чөөн чүк чурттарындан 105 машинаның кылырының чагыгларын хүлээп алган.

ЧУРУКТА: «АМАК-1»-ниң дайынчы аргаларын көргүзүп турары. Ийиги чурукта—куяктыг автомобильдиң иштики хевири.

Камера пресс — СЭТА-ның фотозу.

МОСКВА. Кезип эмнээшкинге лазерлерни ажыглаар талазы-биле Бүгү-эвилел төвүнүң болгаш Каунастың медицина институдунуң кардиохирургия кафедразының ажылдакчылары ховар дээн ийи кезип эмнээшкиннерни кылган. Чүрекке хан чедишпес аарыгның үезинде ооң хан хандырылгазын лазерниң дузазы-биле экижидип турар.

Хан четпестеп, чүректиң соггуушкуну сулараар аарыг чүректиң шынган эъдин хандырар хан дамырларынга атеросклеротиктиг өскерлиишкиннерниң —миокардтың уржуунда тыптыр. Ынчаарда чүректиң хан-биле хандырылгазы кошкап, аңаа кислород чедишпейн баар. Оон түңнелинде чүректиң миокард инфарктызы дээр берге аарыг болганчок-ла аарыг кижиге таваржыр.

ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының П. Н. Лебедев аттыг физика институдунуң эртемденнери — физика-математика эртемнериниң доктору Р. В. Амбарцумянның удуртулгазы-биле тускай лазер установказын ажылдап кылганнар. Ооң хереле чүректиң шынган эъттериниң дамырларын үреевейн, аарыг чүректи дүргени-биле эмнеп турар.

Лабораторияларга дириг амытаннарга хөй удаа шенелделерни кылган сөөлүнде эмнелгеге ийи ындыг эмнээшкинни боттандырган. Каунастың медицина институдунуң кардиохирургиязының кафедра эргелекчизи профессор Ю. Ю. Боедикистиң удуртулгазы-биле Литваның кардиохирургтары болгаш кезип эмнээшкинге лазерлерни ажыглаар талазы-биле Бүгү-эвилел төвүнүң ажылдакчылары профессор Е. И. Брехов болгаш медицина эртемнериниң доктору В. И. Корепанов олар кезип эмнээшкиннерни кылган. П. Н. Лебедев аттыг физика институдунуң эртемденнери болгаш техниктери кезип эмнээшкиннерге киришкен.

Эмнээшкин кылганындан дараазында хүнүнде аарыг кижилер чүгээр апарган, а дараазында хүнде олар туруп кылаштап эгелээн болгаш чүрекке саргышкынаар намдай берген. Амгы үеде аарыг кижилерниң кайызы-даа улам сегип турар. Кезип эмнээшкиннерниң аргазын сайзырангайжыдар талазы-биле улуг ажылдарны моон соңгаар-даа кылыры негеттинип турар.

ЧУРУКТА: профессорлар Ю. Ю. Бредикис болгаш Е. И. Брехов оларның (ортузунда) ховар кезип эмнээшкиннерниң түңнелдерин ажылдакчылары-биле кады чугаалажып көрүп турары.

А. ЧУМИЧЕВТИҢ фотозу.

МУРНУУ ПОЛЮСЧЕ

Норвегия чурттуг 33 харлыг Моника Кристенсен Мурнуу полюсче баар экспедицияны баштаар делегейде бир дугаар херээжен болур. Болдунуң командазы-биле ол 1985 чылдың күзүнүнде шылгараңгай шинчилекчи Амундсенниң 1911—1912 чылдарда эрткен оруунуң изи-биле чоруптар.

КЫЛЫМАЛ ДИШТЕРНИ АЖААРЫ

Кылымал дишти удуурда уштуп алыр болза эки, ону эки чуп-чуп, курганы салып аар. Чемненген соонда ону кадыг щётка-биле саваннап азы диш чуур порошок-биле чуур. Изиг суг-биле ону чугбанар, чүге дизе кылымал диштерниң хевири өскерлип берип болур.

МОСКВАНЫҢ КАМЕРЛИГ ХӨГЖҮМ ТЕАТРЫНЫҢ ШИИЛЕРИ

Он ийи чыл мурнунда Москвага Камерлиг музыка театры ажыттынган. Ону тургузарының инициатору болгаш организакчызы ССРЭ-ниң улустуң артизи Борис Александрович Покровский болган. Оон бээр аңаа 50 ажыг баштайгы көргүзүг болуп эрткен. Амгы үеде ук театр — чуртта эң сураглыг театрларның бирээзи. Даштыкыда база ады алган.

Камерлиг музыка театрынга орус болгаш барыын-европейжи классиканың шоолуг сураглыжываан азы уттундура берген чогаалдарын дирижгиди тургузуп турар. Амгы үениң композиторларының чогаалдарын база аңаа көргүзүп турар, оларның дыка хөйү ол сценага тускай бижиттинген. Шостаковичиниң «Думчук», Шадриниң «Чүгле ынакшыл эвес», Тактакишвилиниң «Мисуси», Холминовтуң «Ванька» болгаш «Свадебка», Стравинскийниң «Тенекпейниң ужуралдары» дээн ышкаш өске-даа чогаалдар оон репертуарларында бар.

Камерлиг театрның уран чүүл удуртукчузу Б. А. Покровскийден элээн каш айтырыгларга харыылап бээрин диледим. Бистиң беседавыстың бижилгези бо.

— Амгы үениң музыка режиссёр ажылында Покровскийниң методунуң дугайын хөй-ле чугаалажып турар-дыр. Эрги тенденциядан (ыглапнышкынзан) ойталаар дээни ол эвес ыйнаан?

— Мен эрги тенденциялардан эвес, а опера уран чүүлүн өөлгендирип, ооң күжүн дужамыктап турар эрги хоойлулардан ойталаар мен. Бистиң сураглыг бурунгуларывыс болур Станиславский, Немирович-Данченко, Мейерхольд олар ажыл-чорудулгазынга чаа чүвени дилеп тывары доктаамал оралдажып чораан, олар чаа чүвени тывары уламчылаарын биске чагывышаан, музыка сценазының улуг чаартыкчылары база чорааннар. Ынчангаш Камерлиг музыка театрының тыптып келгени таварылга эвес, а опера уран чүүлүнге чаа аргаларны шиңчилеп тывары эргежок чугула негелдези-дир.

— Ол аргалар режиссёр ажылын дамчыштыр боттаныр бе?

— Кандыг-даа таварылгада, опера спектаклының режиссёр ажылының айтырыы бөгүн эң нарын болуп турар. Ниитизи-биле операга хамаарылга оон дыка илергейлеттинер. Опера уран чүүлү — эргиниң чаңчылы-дыр, ол чоорту чиде бээр дээн янзылыг чугааларны чамдыкта дыңнаар-дыр мен. Ындыг чугаалар опера театрының дүрүмнерин шоолуг билбезинден үнүп турар деп бодаар мен. Амгы үениң режиссёр ажылының хереэ болза опера уран чүүлүнүң онзагай чүүлдерин барымдаалап көрүп тургаш, операны чаа бедикче көдүрери болур. Бо таварылгада опера дээрге — ол чүгле музыка эвес, чүгле ыры азы овур-хевирлерни ниитизи-биле көргүзери эвес, а ол бүгү чүүлдерниң нарын дүүшкүнү-дүр дээрзин бадыткап көргүзер херек. Опера спектаклының күжү чогум-на ындыг дүүшкүнделазы каттыжыышкында болгай.

Бистиң театрывыста режиссёрларның стажировка болуу ийи чыл ажылдап турар. Оон-биле чергелештир, чаа шиилер тургузарда, дашкаартан аныяк режиссёрларны чалап ап турар бис. Аныяктарга бот-ажыл бээринге ол эргежок чугула, оларга солун ажылдыышкыннар бар болгай.

— Силерниң ам чаа чугаалаан чүүлдериңер операның ниити айтырыгларынга хамаар-жыр-дыр. Силерниң театрыңар чогум кандыг сорулгаларны шиитпирлеп турарыл?

— Бистиң театрывысты өске опера сценаларынга удурланыштырып турар-дыр деп бодай бербеңер. Бисте хөгжүлдениң сорулгалары ниити, ынчалзажок хөй-хөй байдалдарның аайы-биле ону янзы-янзы шиитпирлеп турар бис. Хамыктың мурнунда актёр-биле көрүкчүнүң аразында харылзааның айтырыы-дыр. Бистиң амгы шапкын хөгжүлделиг үевисте кижиге улуг күзел, чаагай сеткил, ханы сагышсыраашкын коччуг чүүлдеш болгай. Делгем залдарлыг, классиктиг опера театрларынга көрүкчү кижи сценада болуп турар болуушкуннардан хоорук, ыраак олурар болгаш, чүгле хайгаарап көөр, а болуп турар чүүлдерниң ёзулуг киржикчизи болбас. А биске болза, көрүкчү кижини театр чорудулгазының киржикчизи болдурары чугула — спектакльды тургузуп тура кол барымдаалаар чүүл ол. Ынчангаш бис идепкейлиг, сонуургалдыг, эки-бергейни сеткилиниң ханызындан ылгап билир көрүкчүнү бодувуска көөрүн күзээр бис.

— Боттарыңарның актёрларыңарга бедик негелдени база салып турар силер ыйнаан?

— Ынчанмайн канчаар. Үнүү бедидери, залга шимчээшкин дээш оон-даа ынай. Бистер артистерден ээлгир болгаш чараш шимчээшкиннерни негеп турар бис. Оон-биле бистер оларның ырлажы салымнааның солувайн турар бис. Оларның үннери эки. Чугаа болза ыраның янзы-бүрү аялгызының дугайында чоруп турар.

— Силерниң театрыңарны «амгы үениң опера уран чүүлүнүң лабораториязы» деп бола адай бээр-дир...

— Бистиң театрывыс колдуунда-ла экспериментальдыг театр чүве. Мурнувуска салып турар сорулгавыс спектакль санында нарыыдап турар. Ол чорук коллективтиң уран чүүл талазы-биле өзүлдезинге, ындыг болганда оон амыдыралынга идиглиг берип турар. Ынчалзажок бистиң театрны чүгле чогаадыкчы лаборатория кылдыр санавайн турар мен, а оон-биле чергелештир ол «бүдүрүлге» база болган турар ужурлуг. Бир эвес оларны чон мурнунга көргүспес болза, ажылдың түңнелдери ужур-дузазын чидириптер, чүге дизе көрүкчү — театрның амыдыралчы аргажыннээзиниң кол үнелекчизи болгай.

— Репертуарыңарның онзагай талаларының дугайын чугаалап көрүңерем.

— Театр бүрүзү боду драматургиялыг болур ужурлуг. Бисте ындыг драматургия бар. Бистиң кол авторувус — амгы үениң композитору, биске амгы үениң темазы — эң солун. Орус болгаш даштыкы классиканың чогаалдарын база тургузуп турар бис. Бир эвес Щедринниң азы Холминовтуң операларын белеткеп тургуспаан болзувусса, Моцарттың азы Гайдинның амгы үеге таарыштыр чаазы-биле тургузуп шыдавас турган ийик бис деп бодаар мен.

— Силерниң театрыңарның чогаадыкчы ажылын силер болза канчаар тодарадыр силер?

— Театр болза амгы үениң көрүкчүзүнге чугула херектиг болган турар ужурлуг, а ол дээрге— үени дыңнаары, амыдыралды көөрү-дүр.

— Силерниң театрыңарның даштыкыже бо-ла гастрольдап чоруп турарын канчаар көрүп турар силер?

— Хөй гастрольдаары уран чүүл коллективинге таарышпас деп бодаар мен, ынчалзажок совет уран чүүлдү даштыкыга пропагандылаары — бистиң күзээлгевис. Европада социалистиг бүгү чурттарга, а ол ышкаш Италияга болгаш ГФР-ге барып каапкан бис. Чоокта чаа Францияга ийиги удаа барып каапкаш келдивис, аңаа «Нациялар театры» деп делегей фестивалынга чедиишкинниг кириштивис.

Галина ЧИЖ, театр критиги.

(ПМА).

ДЫШТАНЫРЫНГА ТААРЫМЧАЛЫГ

«Каа-Хем» разрезтиң санаторий-профилакторийи ажыттынга-ла ийи чыл чедип чоруур. Ында эмнелге коллективи чоннуң кадыы дээш бүгү күжүн, билиин салып ажылдап турарын көрдүм. Аңаа районнардан янзы-бүрү мергежилдиң кижилери дыштанып кээр. Түс-түс аарыгларны эмнээр кабинеттерни амгы үениң медицина техниказы-биле дерээн. Ол бүгү чоннуң кадыын экижидеринге, эмнеттинчикшаан дыштанырынга таарымчалыг байдалды тургузуп турар.

Эмнелгениң улуг эмчизи Лариса Кудряшова, эмчи сестралары Ольга Оңдар, Чечена Моңгуш, Ирина Самдан олар дыштанып келгеннерниң кадыын хайгаарап, дузаны чедирип турар. Эмчилер боттарының онзашкан ажылындан аңгыда, хостуг шактарда медицина темазынга лекция, беседаны кылып келген. Дыштанышкчылар ортузунга солун ырылар, танцылар болгаш шүлүктер конкурстарын эрттирип турар. Чоокта чаа «Хүн келзэде хүннеп турзун» деп чурук конкурузун организастаан. Ол хөлчок солун болган.

К. ХОВАЛЫГ.
Өвүр район.

БАР, ЧОГУ-ДАА БИЛДИНМЕС

Арыскан суурга келген кижилер оон столовазын бо-ла мактааш баарлар. Столованың санитарлыг байдалы шынап-ла эки, арыг-шевер, белеткеттинген чем чемзиг.

Столованы маңаа тургусканындан бээр эвээш эвес үе эрткен. Ындыг-даа болза, ооң шимелде-дерилгези ындыг-ла көрүштүг эвес. Ооң даштыкаа «Столовая» деп бижээн адрес безин чок болгай. Ооң шимелдезинче кичээнгей угландырза кандыгыл деп күзел бар.

О. ТҮЛҮШ.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

АВГУСТ

14. ВТОРНИК

БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 —«Үе». 8.40—Эртенги гимнастика. 8.55—Шевер холдар. 9.25 —«Опера-биле ужуражыышкын». 10.40 —«Горячий снег». Уран-чечен фильм. 12.20—12.25 — Телемедээлер.

* * *

14.15 — Телемедээлер. 14.35 — Документалдыг фильмнер. 15.20 — Концерт. 15.50 — Мультфильм. 16.10 — Документалдыг фильм. 16.55 — Концерт. 17.10 — Документалдыг фильм. 17.30 —«Раджистханның ырылары болгаш танцылары». (Индия). 18.00—Эртем болгаш амыдырал. 18.30—Совет ыры концерти. 19.50—«Люди и делфины». Үш сериялыг уран-чечен телефильм. Бирги фильм. 21.00 —«Үе». 21.35—Чогаалчы болгаш амгы үе. Евгений Носов. 22.55 — Документалдыг телефильм. 23.15 — 23.35 — Бөгүн делегейде.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — Эртенги гимнастика. 8.20 — Концерт. 8.50 —«Куда» деп уран-чечен фильм. 9.50 — Документалдыг телефильм. 10.20 — Шыдыраа школазы. 10.50—Орус чугаа. 11.20 — Г. Ф. Гендель. Ре минор увертюра. 11.30—Француз дыл. 12.00 —«Каникулы». Дөрт сериялыг уран-чечен телефильм. 2-ги серия. 12.55 —«Билир болгаш кылып бил». 13.40 — Мультфильмнер. 14.15 — Львовтуң телестудиязының программазы. 15.30 — 15.35 — Телемедээлер. 18.00 — Телемедээлер.

КЫЗЫЛДАН

18.20 — Телефильм. 18.35 — «Азия төвү». 19.05 — Киножурнал. 19.15 —«Литературлуг номчулгалар». 19.45 — Телемедээлер. 19.55 — Чарлалдар.

МОСКВАДАН

20.00— «Тамчыктыг удуңар, чаштар!». 20.20 — Мотоспортка ССРЭ чемпионады. 20.50 — Документалдыг фильм. 21.00— «Үе». 21.35—23.05 — «Герцог Боб» деп музыкалыг телефильм (Венгрия).

15. СРЕДА

БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00—«Үе». 8.40 — Эртенги гимнастика. 8.55 —«Улус чогаалдыгалагы». 9.40 —«Билдингир-даа болза, бүзүренчиг эвес». 10.40—«Люди и дельфины». Уран-чечен үш сериялыг телефильмниң бирги фильмини. 11.50 — 11.55 — Телемедээлер.

* * *

14.15 — Телемедээлер. 14.35—Документалдыг телефильмнер. 15.25 — Бистиң корреспондентилеривис чугаалап турлар. 16.00 — Концерт залында—школачылар. 6.40 — Бүгүдеге стадион. 17.10 — Мультфильмнер. 17.35 — Совет чогаалчыларның бирги Бүгү-эвилел съездизиниң 50 чылынга уткуштур литературлуг беседа. 18.30 — Документалдыг фильм. 18.45 — Бөгүн делегейде. 19.00 — Делегей болгаш аныяктар. 19.40 —«Люди и дельфины». Уран-чечен телефильмниң ийиги фильми. 21.00—«Үе». 21.35 —«Космоска ажылдаары-биле». Орбитаның «Салют-7»—«Союз» комплекизинге космонавтар В. Джанибеков, С. Савицкая, И. Волк оларның ужутканының дугайында. 22.05 — Цыганнарның ырылары болгаш танцылары. 23.20—23.40 —Бөгүн делегейде.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — Эртенги гимнастика. 8.20 — Концерт. 8.35 —«Мастер». Уран-чечен телефильм. 9.50 — Концерт. 10.25—Чаа документалдыг фильм: «Следователь». 10.45 — Эртем болгаш амыдырал. 11.15—«Өг-бүле болгаш школа». Тележурнал. 11.45 — Мультфильм. 12.20—«Каникулы». Уран-чечен телефильмниң 3-кү сериязы. 13.15 — Немец дыл. 13.45 — Амыдыралче орук. 4.30—Коми АССР-ниң телевидениезиниң программазы. 15.30 — 15.35 — Телемедээлер.

* * *

18.00 — Телемедээлер.

КЫЗЫЛДАН

18.20—«Сылдысчыгаш». 18.45 — Уруглрга фильм. 19.00 — «Азия төвү». 19.30—Делегейде болуушкуннарның дугайында допчулал. 19.40 — Телемедээлер. 19.50 — Чарлалдар, реклама.

МОСКВАДАН

20.00 —«Тамчыктыг удуңар, чаштар!». 20.20 —«Шимчээшкинниң айыыл чок болуру дээш». 20.50 — Фильм-концерт. 21.00 — «Үе». 21.35 — «Улуг Тиилелгениң 40 чылынга» «Ждите связного». Уран-чечен фильм.

16. ЧЕТВЕРГ

БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00—«Үе». 8.40 — Эртенги гимнастика. 8.55 — А. С. Макаренко. Уруглрга дамчыдылга. 9.40 — «Аян-чорукчулар клуву». 10. 40 —«Люди и дельфины». Уран-чечен телефильмниң ийиги фильми. 12.00—12.05—Телемедээлер.

* * *

14.15 — Телемедээлер. 14.35 —«Сезен чылдарның коммунистери». 15.20 —«Ынак Ада-чурт». Акварель-биле чурулганың 12 Бүгү-эвилел делгелгези. 15.45—«...Он алды болгаш оон-даа өрү назы». 16.30 — Шыдыраа школазы. 17.00—Концерт. 17.30 — «Халхин-Гол». Документалдыг телефильм. 18.30 — Документалдыг фильм. 18.45—Бөгүн делегейде. 19.00 — Мультфильм. 19.10—«Айтырыглар —дилээшкиннер — шиитпирлер». 20.00 —«Люди и дельфины». Уран-чечен телефильмниң 3-кү сериязы. 1-ги кезээ. 21.00—«Үе». 21.35—Концерт. 22.15 — Документалдыг телефильм. 22.45 — 23.05 — Бөгүн делегейде.

ИЙИГИ ПРОГРАММА

8.00 — Эртенги гимнастика. 8.20 —«Нина Высотина ырлаар». 8.45 —«Ждите связного». Уран-чечен фильм. 10.00— Мультфильм. 10.20 — Авам школазы. 10.50—Испан дыл. 11.20 — Шевер холдар. 11.50 —«Каникулы». Уран-чечен телефильмниң 4-кү сериязы. 12.45—Новосибирскиниң телестудиязының программазы. 14.00 — «Гонки без финиша». Тайылбыр бижиктиг уран-чечен фильм. 15.25—15.30 — Телемедээлер.

* * *

КЫЗЫЛДАН

18.10 — «Кандыг-даа ажыл эки». 18.30 — Киножурнал. 18.40—«Спорт». Совет Тываның 40 чылынга тураскааткан Тыва АССР-ниң спартакиадазы. 19.15 — Телемедээлер. 19.25 —«Азия төвү». 19.55 — Чарлалдар.

МОСКВАДАН

20.00 —«Тамчыктыг удуңар, чаштар!». 20.20 —Тележурнал. 20.50 — Улустуң аялгалары. 21.00 —«Үе». 21.35 — «Африканыг». Уран-чечен телефильм. 22.40 — 23.15 — «Делегейниң улустарының уран чогаадылгалары».

17. ПЯТНИЦА

БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 —«Үе». 8.40 — Эртенги гимнастика. 8.55 — Документалдыг фильмнер. 9.55—Фильм-концерт. 10.40 — «Люди и дельфины». Уран-чечен телефильмниң үшкү фильми. 1-ги кезээ. 11.40 —11.45 —Телемедээлер.

* * *

14.15 — Телемедээлер. 14.35 —«Беш чыл —кижи бүрүзүнүң хереэ». 15.25 — Орус чугаа. 15.55 — Москва комсомолунуң ажыл-херектери. 16.40 Мультфильм. 16.50 — Уруглрга фильм. 17.15 — «Найырал» деп чурттар аразының маргылдаазы. 18.30 — Документалдыг фильм. 18.45 —Бөгүн делегейде. 19.00 — Чүрүк саңында-ла — хүн. 19.15 — «Хоорайда байырлал». Новгородтуң 1125 чыл болганының дугайында. 19.50 — «Люди и дельфины». Уран-чечен телефильмниң үшкү фильми. 2-ги кезээ. 21.00 —«Үе». 21.30 — Концерт. 22.10 — «Өнүктерниң байырлалы». 22.45 — Бөгүн делегейде. 23.00—23.50 — «Найырал». Чурттар аразының маргылдаалары.

ИЙИГИ ПРОГРАММА

8.00 — Эртенги гимнастика. 8.20 — Эртем-тайылбырлыг фильм. 8.35 — «Обелиск». Уран-чечен фильм. 8.35 — Киножурнал. 10.20 —Фильм-концерт. 11.00 — «Карак чивеш дээр аразында, доктаа». 11.30 — «Истцы и ответчики». Н. Долининаның телешиизи. 13.00 — «Мультфильм. 13.15 — Ю. Антонов ырлаар. 13.40 — Англи дыл. 14.10 — Концерт. 14.35 — «...Он алды болгаш оон-даа улуг назы». 15.20 — 15.25 —Телемедээлер.

* * *

18.00 —Телемедээлер.

КЫЗЫЛДАН

18.20 — Уруглрга фильм. 18.35 —«Улуг Тиилелгениң 40 чылынга». 19.15 —«Азия төвү». 19.45 —Телемедээлер. 19.55 — Чарлалдар.

МОСКВАДАН

20.00 —«Тамчыктыг удуңар, чаштар!». 20.20 — Документалдыг фильм. 20.30 —«Музыка киоскузу». 21.30 —«Хозяин тайги». Уран-чечен фильм. 22.50 — 23.50 —Концерт.

18. СУББОТА

БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 —«Үе». 8.40 — Эртенги гимнастика. 8.55 — Бир эвес кадык болуксазыңза. 9.05 — В. Кикта. Орус миниатюралар. 9.25 — «Спортлотонуң» 33-кү тиражы. 9.35 — Афган артистер концерти. 9.55 —Хөй-ле эки бараанлар дээш. 10.25 — Эрте-бурунгу орус уран-шевер кылыглар дугайы. 10.55 — «Люди и дельфины». Үшкү фильм. 2-ги кезээ. 12.00—Бүгү-эвилелдиң телеконкурзу. 13.00 —Чаа документалдыг фильм. 13.30 — Тележурнал. «Өг-бүле болгаш школа». 14.00 — «Дириг амытаннар амыдыралы». 15.00 — Бөгүн делегейде. 15.15—Мультфильмнер. 15.55 —Политиктиг тайылбырлакчы Л. А. Вознесенскийниң беседазы. 16.25 — Л. Рюмина ырлаар. 16.50 — Чурттар аразының «Найырал» деп маргылдаазы. 18.00 —«Архитектура болгаш театр». 18.40 —ССРЭ-ниң улустуң артизи О. Поповтуң киржилгези-биле музыкалыг телефильм. 19.55—В. И. Ленин аттыг Төп стадиондан уран-чечен спортчу байырлалдың дамчыдылгазы. 21.30 —«Үе». 22.05 — «84-түң ырызы». 23.00 — Документалдыг телефильм. 00.00—01.0 — Чурттар аразының «Найырал» деп маргылдаазы.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — Эртенги гимнастика. 8.15 —Бир эвес кадык болуксазыңза. 8.30 — Документалдыг телефильмнер. 9.10 — Мультфильмнер. 9.45 —Пермьниң телестудиязының программазы. 10.45 —«Эртенги почта». 11.15 — Документалдыг телефильм. 11.35 —М. Равель. Ш. Перронуң тоолдарынга беш фортепьяно аялгалары. 12.00—«Мартин 18». Уран-чечен телефильм. (ГДР). 13.25—Чурттар аразының «Найырал» деп маргылдаазы. 15.25 —С. Маршак. «Тоолдар». Фильм-шии. 16.30 —«Балыкчы» деп тележурнал. 17.00 — Концерт. 18.10 —«Кинопанорама». 19.40 — Делегей болуушкуннарының допчулалы. 20.00 —«Тамчыктыг удуңар, чаштар!». 20.15 —«Кадыкшыл». 21.00 — Фильм-концерт. 21.30 — «Үе». 22.05—00.15 — «Гибель 31-го отдела». Уран-чечен телефильм.

19. ВОСКРЕСЕНЬЕ

БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 —«Үе». 8.40 —Эртенги гимнастика. 8.55 — ССРЭ-ниң Агаар Флодунуң хүнүнге уткуштур документалдыг фильмнер. 9.15 —Чурттар аразының «Найырал» деп маргылдаазы. 10.15 —«Будильник». 10.45 — «Совет Эвилелинге бараан боор мен!». 11.45 — «Кадыкшыл». 12.30 —«Эртенги почта». 13.00—«Көдээниң шагы». 14.00 — «Музыка киоскузу». 14.30—Чурттар аразының «Найырал» деп маргылдаазы. 15.20 —Чарыштың хүн демдеглели. 15.35 —Уруглрга фильм. 16.45—Бөгүн — ССРЭ-ниң Агаар Флодунуң хүнү. 17.00 —ССРЭ-ниң Агаар Флодунуң хүнүнге тураскааткан концерт. 17.50 — Чурттар аразының «Найырал» деп маргылдаазы. 19.05 — Мультфильм. 19.15 —«Делегей панорамазы». 20.00 —«Аян-чорукчулар клуву». 21.00 —«Үе». 21.38 —Даштыкы эстрада концерти. 22.20 — «Совет Армия. Агаар тулчуушкунунуң мастерлери». Документалдыг фильм. 22.45 — Чурттар аразының «Найырал» деп маргылдаазы. 23.00 —01.00 —Футбол. ССРЭ-биле Мексиканың шилиндек командалары ужуражыр. Чапсарда (23.45) болгаш маргылдаа тенген соонда (00.45) чурттар аразының «Найырал» деп маргылдаазы.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — Эртенги гимнастика. 8.20 — Документалдыг телефильм. 8.50 —Концерт. 9.00— Орус чугаа. 9.30—«Ока эриинде бажың». 10.00 — Концерт. 10.55—«Чурттар аразының «Найырал» деп маргылдаазы. 12.15 — «Билдингир-даа болза, бүзүренчиг эвес». 13.15 —Улустуң аялгалары. 13.30 — Чаа документалдыг фильм. 14.00—Бистиң корреспондентилеривис чугаалап турлар. 14.30 —Мультфильм. 15.10 — «Кижи —чер кырының ээзи». 16.10 А. Толстой. «Никитаның чаш чорааны». 16.55 —«Мужество». Чеди сериялыг уран-чечен телефильмниң 4-кү сериязы. 18.00 —Концерт. 20.00 — «Тамчыктыг удуңар, чаштар!». 20.15—Евгений Евтушенконуң шүлүктери. 21.00 — «Үе». 21.30 — «Грузия-фильм» студияның чолдак хемчээлдиг уран-чечен фильмнери. 22.20 — 22.50 — «Кинорежиссёр Юрий Райзман». Документалдыг фильм.

КИНО

АВГУСТ 14-ТЕ

«ПИОНЕР»: «Андрейка» 10.10; «Соната для рыжей девчонки» 12.00, 13.30, «Танцор диско» (2 сериялыг) 15.00, 17.50, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Король джунглей» (2 сериялыг) 14.40, 17.20, 20.00 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Пора седлать коней» 15.00, 18.40 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Нури» 18.00, 20.00 шактарда.

«ЛЕТНИЙ»: «Прерия» 15.00, 17.00, 19.00 шактарда.

АГААР

Республикага шокар булуттаар, чамдык черлерге чаъстаар. Дүне агаарның температуразы 10—15 градус болур.

Кызылга хүндүс биче чаъстаар, чамдыкта кызаңнаашкыныг болур. Барыын угланыышкынныг хаттың дүргени секундада 7—12 метр чедер. Агаарның температуразы 18—20 градус болур.

Редактор В. С. ШАРАВИИ.

ӨӨРЕНИРИН КҮЗЭЭННЕРГЕ

Абаканның күрүнениң педагогика институду бүдүрүлгеге ажылдавышаан белеткелдиң бот-өөредилге салбырынга өөренирин күзээннерни чалап турар. Салбырга кижилерни дараазында мергежилдерге белеткээр: орус дыл болгаш литература, төөгү, хакас дыл болгаш литература, немец дыл, англи дыл, француз дыл, эге өөредилгениң педагогиказы болгаш методиказы, биология болгаш химия, физика болгаш математика.

Салбырга мурнакчы ажылчыннардан, колхозчулардан, ССРЭ-ниң Чепсектиг Күштерниң хуралдаанындан халашканнардан, хоорайларның болгаш көдээ черлерниң школаларының улуг пионер вожатыйларындан доосхан ортумак билиглиг кижилерни хүлээп алыр.

Аныяк ажылчыннарның болгаш колхозчуларның үзүктелиишкин чок ажыл стажы 1 чылдан, улуг пионер вожатыйларының — 2 чылдан эвээш эвес болур ужурлуг.

Бот-өөредилгениң белеткел салбырынга өөренгеш, доозарының шылгалдаларын чедиишкиннег тудкан кижилерни институттуң бирги курзунга (бот азы хүндүскү-даа хевириниң өөредилгезиниң) кирериниң шылгалдазы чокка хүлээп алыр.

Бот-өөредилгелиг белеткел салбырынче өөренири-биле чоруткан кижилерниң кирер документилери:

1. Ректорнуң адынга билдиришкин.
2. Ортумак билиг дугайында документ (боду).
3. Ажылдап турар черинден доктааттынган хевириниң чоруткан бижии.
4. № 286 майыктың медицина шынзылгазы.
5. 3х4 см. хемчээлдиг 6 фото-чурук.
6. Допчу намдар.
7. Күш-ажыл дептериниң шынзыттырган хоолгазы.
8. Бүдүрүлге чериниң удуртукчузунуң, комсомол болгаш профэвилел организацияларының шынзыктырганы ажылдап турар черинден характеристика (шериг албанныгларның шериг кезектеринден характеристиказы).

Документилерни 1984 чылдың августуң 1-ден сентябрь 20-ге чедир хүлээп алыр. Өөредилге октябрь 1-де эгелээр.

АЙТЫРЫГ ТУРГУЗАР АДРЕЗИ: Абакан хоорайның Ленин кудумчузунуң № 90 бажыы, пединститут, бот-өөредилгелиг белеткел салбыры. Телефон № 6-34-71.

Хоорайлар аразынга чоруур 1-ги болгаш 2-ги класстарның чолаачыларын, бүдүрүлге участогунуң мастерин, контролёрларны, автобустарга чоруурунуң талоннарын болгаш билеттерин тарадыр кондукторларны, сумкалыг ажылдаар кассирни, автобустар хаарыжактарындан көпеектер уштур кондукторларны, диспетчерни, секретарь-машинакчыны, малярны, мотористерни, токарьларны, автоэлектриктерни, машина септээр слесарьларны, кол механик килдизинге слесарьларны, дүнеки болгаш хүндүскү ээлчеглерде ажылдаар автобус септекчилерни (слесарьларны), чурукчуну Кызылдың пассажир автобүдүрүлгези чалап турар.

Адрези: Кызыл хоорай, Найырал кудумчузу, бажың № 55, кадрлар килдизи, ажылдаар шагы эртенгиниң 8-тен кежээкиниң 17 шакка чедир, телефону 2-13-32.

Редакцияның адрези: 667000 Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу бажың № 3 Телефоннары: редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчыларының 2-35-24 2-23-54, харыысалгалыг секретарының 2-23-35, секретариаттың 2-23-35, партийжи амыдырал болгаш үлетпүр килдистериниң 2-31-75, пропаганда болгаш совет тургузуг килдистериниң 2-37-13, чагаа килдизиниң 2-41-27, информация килдизиниң -20-60, культура килдизиниң 2-23-54, көдээ ажыл-агый килдизиниң 2-21-47, корректорларының 2-27-41, бухгалтерияның 2-12-45 солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче долгаар.

Солун неделяда 6 катап үнер.

Чагыг № 2024.

Тыва АССР-ниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының херектериниң талазы-биле күрүне комитединиң типографиязы. Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 1; ТС—01349